

Pozdravno pismo maršalu Titu s srečanja bivših vojnih ujetnikov v Mostecu

DRAGI MARŠAL TITO!

Bivši vojni ujetniki iz SR Slovenije, ki smo bili v zadnji vojni po številnih ujetniških taboriščih širom po okupirani Evropi, zbrani na prvem republiškem srečanju v Mostecu v Ljubljani, se Te hvalježno spominjamo in Ti pošiljamo najprišrčnejše borbene pozdrave.

Zbrali smo se, da bi skupno z drugimi borci in aktivisti NOB Jugoslavije izrazili pred svetovno javnostjo naše ogorčene proteste proti terorističnim napadom zahodnonemških kvizlinških varovancev na državljane in uradne predstavnike SFR Jugoslavije.

V najtežjih časih, ki smo jih doživljali po okupatorjevih taboriščih in pozneje kot borci in aktivisti v edinicah NOV in POJ, si nam bil Ti edini up in nada, naš najsvetlejši vzor, ki smo mu povsod sledili z brezmejnimi zaupanjem. Prav z isto predanostjo smo Ti sle-

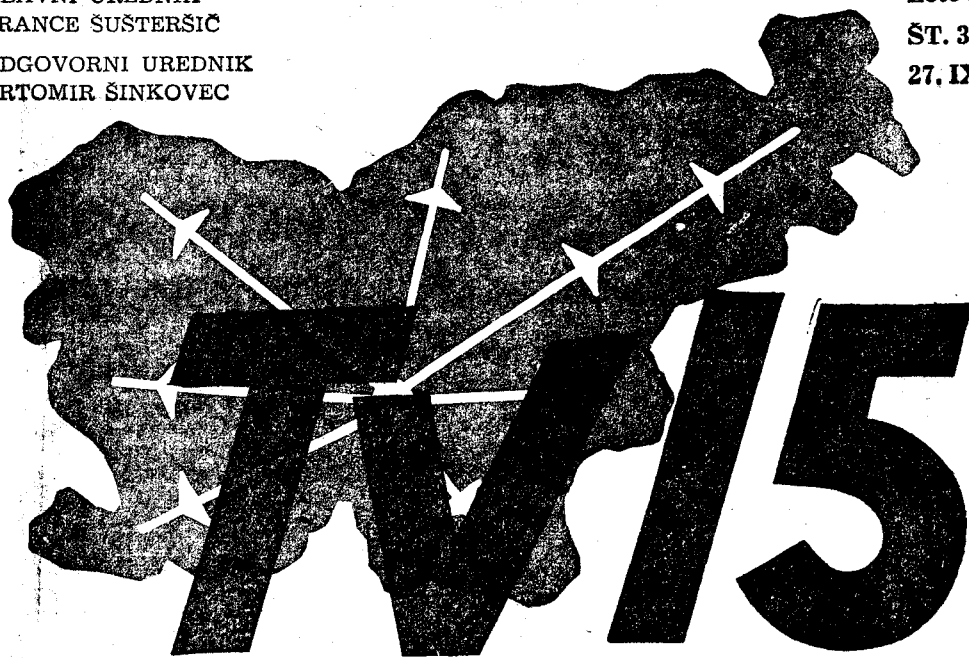
dili skozi vsa leta uspešne izgradnje nove Jugoslavije v težkih preizkušnjah in zgodovinskih odločitvah. Vse naše zmage in največji uspehi so povezani s Tvojim imenom, dejansko si postal pred svetom simbol nove Jugoslavije. Zato Ti ob današnjem srečanju želimo ponovno izraziti naše brezmejno zaupanje, ko nas vodiš po novih poteh, ki jih je nakazal pod Tvojim vodstvom brionski plen CK ZKJ, tako na področju doslednega izvajanja gospodarske reforme, kakor tudi pri resnični demokratizaciji naše socialistične družbe.

Želimo Ti veliko zdravja, da bi nas vodil še mnogo let v svetlo prihodnost.

BIVŠI VOJNI UJETNIKI
IZ SR SLOVENIJE

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR ŠINKOVEC

Leto IV
ŠT. 38
27. IX. 1966



GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Beseda in dejanja

• Pred grmenjem — v začasno zatišje

Razne kampanje ugajajo birokratskim elementom, ki kakajo, da grmenje mine, da začeti ukrepi izživijo v praksi neuspeh in da — seprav je bilo precej hrupa in obsojanja birokratizma — ostane na to vse pri starem, da ostanje njihove pozicije nedotaknjene.

Borba — 21. IX. 1966

• Domoljubje in socialistična zavest

Služba državne varnosti mora biti specializirana strokovna služba, ki se bo s svojimi specifičnimi oblikami borila proti sovražni dejavnosti, ki poteka organizirano s tajnimi sredstvi in metodami. Pri uresničevanju svoje vloge in svojih nalog, pri odkrivanju sovražne dejavnosti pa se mora opirati na najširšo pomoč občanov, vendar pa bo morala biti posledje ostale tege sodelovanja zgolj prostovoljnost, patriotizem in socialistična zavest.

Delo — 22. IX. 1966

• Prišli so trgovci z novci...

Kmetje dobijo za kilogram prvorazrednih jabolk (vsaj doslej je bila takšna odkupna cena) 80 do 90 dinarjev, zadruga si zadržuna za zaboje, prevoz, sortiranje in za ostale stroške 20 do 30 dinarjev. K tej ceni pa trgovci še dodajo 60 do 80 dinarjev, tako da so jabolka v prodajalnah (vsaj v Mariboru) po 180 dinarjev kilogram. Nimamo namena ugovarjati upravičenosti nekaterih stroškov trgovine. Nerazumljivo pa se nam zdi, da si trgovina za krčije svojih stroškov zadržuna skoraj toliko, kot dobi kmet za svoje sadje.

Kmečki glas — 22. IX. 1966

• V delih osemkrat več

Na nekem sestanku v gospodarski zbornici, ki je bil te dni, je predstavnik »Godomina« (Smederevo) navedel neverjeten račun. Nov traktar — goslar — je rekel on — stane 1 milijonov starih dinarjev. Toda če bi ga kupovali po delih, bi isti traktor stal 103 milijone starih dinarjev!

Borba — 22. IX. 1966

• Manjši izvoz tekstila

Proizvodnja slovenske tekstilne industrije je letos za 40 odstotkov manjša, ker primanjkuje bombaža in volnene česane preje iz uvoza in iz druge republike. Kljub samodelni izkoriščenosti obratov tekstilne industrije pa so zaloge porasle v primerjavi z lanskim prvim polletjem za 16 odstotkov. Značno je povečanje zalog tekstilnih izdelkov, zlasti izdelkov za široko potrošnjo. To pa ni le odraz stagniranja prodaje na domačem trgu, temveč tudi odraz slabega izvoza, ki je znašal v petih mesecih letos samo 88 odstotkov lanskega v istem obdobju.

Delavska enotnost — 15. IX. 1966

• Jetike še ni konec

Daleč smo še od dneva, ko bo jetika postala bolezen posameznikov. Tudi v Sloveniji še vedno oboleva »množica« zdravih ljudi. Leta 1965 je zdravstvena služba odkrila 2167 novih tuberkuloznih bolnikov!

Delo — 18. IX. 1966

• Več doslednosti pri izvajanju sklepov...

Po prvih in nepopolnih podatkih ankete skupine pri republiškem svetu sindikatov Slovenije se da sklepati, da proizvajalci industrije in rudarstva mnogo pričakujejo od izvedbe sklepov četrtega plenuma CK ZKJ, da pa niso povsem zadovoljni z dosedanjim tempom izvajanja teh sklepov... Polovica od anketiranih iz 89 delovnih organizacij industrije in rudarstva meni, da bodo izvedeni samo nekateri sklepi. To prognozo postavljajo delavci v glavnem na dosedanje aktivnosti družbeno političnih činiteljev, za katero smatrajo, da ni bila dovolj stvarna in učinkovita. Sicer pa želijo vsi delavci, da bi bili sklepi čimprej izvedeni. Med anketiranimi jih je 20,2 odstotka tistih, ki verjamejo, da bodo izvedeni vsi sklepi in samo 0,1 odstotka pesimistov, ki tega ne verjamejo.

Borba — 19. IX. 1966

Pripombe k tezam za novi zakon o vojaških vojnih invalidih

Pisali smo že, da je zvezni sekretariat za zdravstvo in socialno politiko izdelal posebne teze za nov zakon o vojaških vojnih invalidih. Tudi o tem, da so nekateri pristojni činitelji že razpravljali o teh tezah, pa tudi o predlogih, ki bi jih bilo treba upoštevati pri sestavi osnutkov novega zakona o vojaških vojnih invalidih, smo že pisali. Toda ker je pričakovati, da bo kmalu prišel osnutek omenjenega zakona tudi v javno razpravo, in ker je v invalidski zakonodaji še nekaj zadev, ki bi jih bilo treba bolje urediti, je pač sedaj najprimerneje pokazati nanje in predlagati, da bi jih spremenili z novim zakonom in tako izboljšali stanje prizadetih vojaških vojnih invalidom.

Med take še neustrezne urejene zadeve sodijo tudi določila o invalidskem dodatku. Le-ta je namenjen vsem tistim osebnim in družinskim invalidskim upravičencem, ki se izključno ali

vsaj pretežno preživljajo z invalidskimi prejemki.

Uredba o invalidskih prejemkih, s katero je bil leta 1952 uveden invalidski dodatek, je bila v vseh naslednjih letih večkrat spremenjena. Po sedanjih

predpisih znaša polni invalidski dodatek za osebe invalidske upravičence 23.760 starih dinarjev, a za družinske upravičence 21.600 starih dinarjev. Tisti osebi in družinski invalidi, ki se sami preživljajo in ki jim po

predpisih tudi gre invalidski dodatek, imajo pravico na zvišanje tega dodatka za 8000 starih dinarjev. Toda sprito ugotovitve, da gre pravica do polnega invalidskega dodatka le tistim invalidskim upravičencem, ki nimajo razen invalidskih prejemkov nobenih drugih rednih dohodkov, je vsekakor treba naglasiti, da bo treba ta dodatek znatno zvišati.

Da si o vsej zadevi ustvarimo povsem jasno sliko, nam je potrebnih še nekaj podatkov. Po stanju 30. junija 1966 je v SR Sloveniji še 30.422 osebnih in družinskih invalidskih upravičencev. Med vsemi temi jih je takrat bilo 6017, ki so sprejemali invalidski dodatek in to 1322 osebnih in 4695 družinskih upravičencev. Izdatki za ta dodatek

so v prvi polovici letošnjega leta znašali 707.043.238 starih dinarjev.

Toda k navedenim številkam je treba pripomniti še to, da zaradi ostrih predpisov glede upravičenosti do dodatka prejema nezmanjšan invalidski dodatek le 2870 od navedenih invalidskih upravičencev. Nadaljnjih 48 jih dobiva lidskih upravičencev. Vsi drugi pa prejemajo le del tega. Tako jih 28 prejema invalidski dodatek mesečno do 2500 starih dinarjev, 260 jih je takih, ki jim gre mesečno 5000 do 10.000 starih dinarjev, 216 jih prejema mesečno od 10.000 do 15.000 starih dinarjev in končno še 651 osebnih in družinskih upravičencev, ki dobivajo mesečno nad 15.000 starih dinarjev dodatka.

Vse to jo posledica določil o cenzusu in kot je razvidno iz navedenih podatkov, je precejšnje število invalidskih upravičencev kar močno prizadetih zaradi teh predpisov.

Res je sicer, da je za marsikaterega družinskega invalidskega upravičenca važnejše to, da si s prejemanjem invalidskega dodatka pridobi pravico do zdravstvenega varstva, kot pa tistih 2500 ali 3000 dinarjev. Toda ker gre pri vseh upravičenih do invalidskega dodatka izključno za take, ki živijo samo ali zvečine od invalidskih prejemkov, potem je pri današnjih dokaj visokih življenjskih stroških povsem razumljivo, da je zanje še kako važno, kako bo ta zadeva urejena v prihodnje.

V tezah za novi zakon o vojaških vojnih invalidih je rečeno, da bo zvezni zakon določal le minimalne zneske invalidskega in drugih dodatkov. Posebni republiški invalidski zakoni pa bi prilagajali višino teh dodatkov po eni strani višini življenjskih stroškov v republiki, po drugi pa svojim gospodarskim možnostim. Zato bo treba dosedanje predpise o invalidskem dodatku, z ozirom na dokaj ostre premoženjske in družinske pogoje, spremeniti v korist invalidskih upravičencev. Cenzus 5500 starih dinarjev na družinskega člana je prav gotovo prester, pa tudi današnje družino bi bilo treba v prihodnje v invalidski zakonodaji drugače obravnavati.

Položaj precejšnjega števila osebnih, a še bolj družinskih invalidskih upravičencev, ki prejemajo invalidski dodatek, prav gotovo ni zavidanja vreden. Ta položaj pa je mogoče urediti le z bistveno spremembo in dopolnitvijo predpisov o pravici do invalidskega dodatka in pa z znatnim njegovim zvišanjem.

V. M.

Cerkno je proslavilo obletnico ustanovitve Vojkove brigade

Prebivalci idrijske občine so letos — že tretjič zapored — slavili občinski praznik v spomin na ustanovitev brigade Janka Premrla-Vojka. Partizanska brigada je bila ustanovljena v Cerknem 26. septembra 1943 na dvorišču nekdanje cerkniške italijanske vojašnice. Prebivalci obsežnega idrijskega področja, ki se še vsi živo spominjajo pogumnih borcev Vojkove brigade, so svoj praznik in praznik svoje brigade slavili v Cerknem z zborovanjem, kulturnim sporedom in odkritju spominskih obeležij.

Vojkova brigada je največ prispevala k razvoju in krepitvi odpora proti okupatorju na Cerkljanskem. V zgodovinskih dneh vstaje so se v njenih vrstah zbrali možje in fantje s cerkljanskega in idrijskega območja. Vanjo so se vključili idrijski rudarji, kmetje z Vojškega, Masor, Cerkljanskega vrha, Kanomije in Šebreljske planote, gozdarji in tesarji, bajtarji in delavci, vsi iz pobočnih vasi pod Kojco in Poreznom. Zbrani borci so z imenom narodnega heroja Janka Premrla-Vojka, komandanta 1. primorske brigade, ki je bil padel sedem mesecev pred ustanovitvijo brigade, strnili svoje vrste in stopili v boj za svobodo izpod fašističnega tiranstva. Brigada se je zlasti odlikovala v bojih v Baški grapi, na Žirovskem in v drugih krvavih bojih — od Trnovskega gozda do Gorenjske.

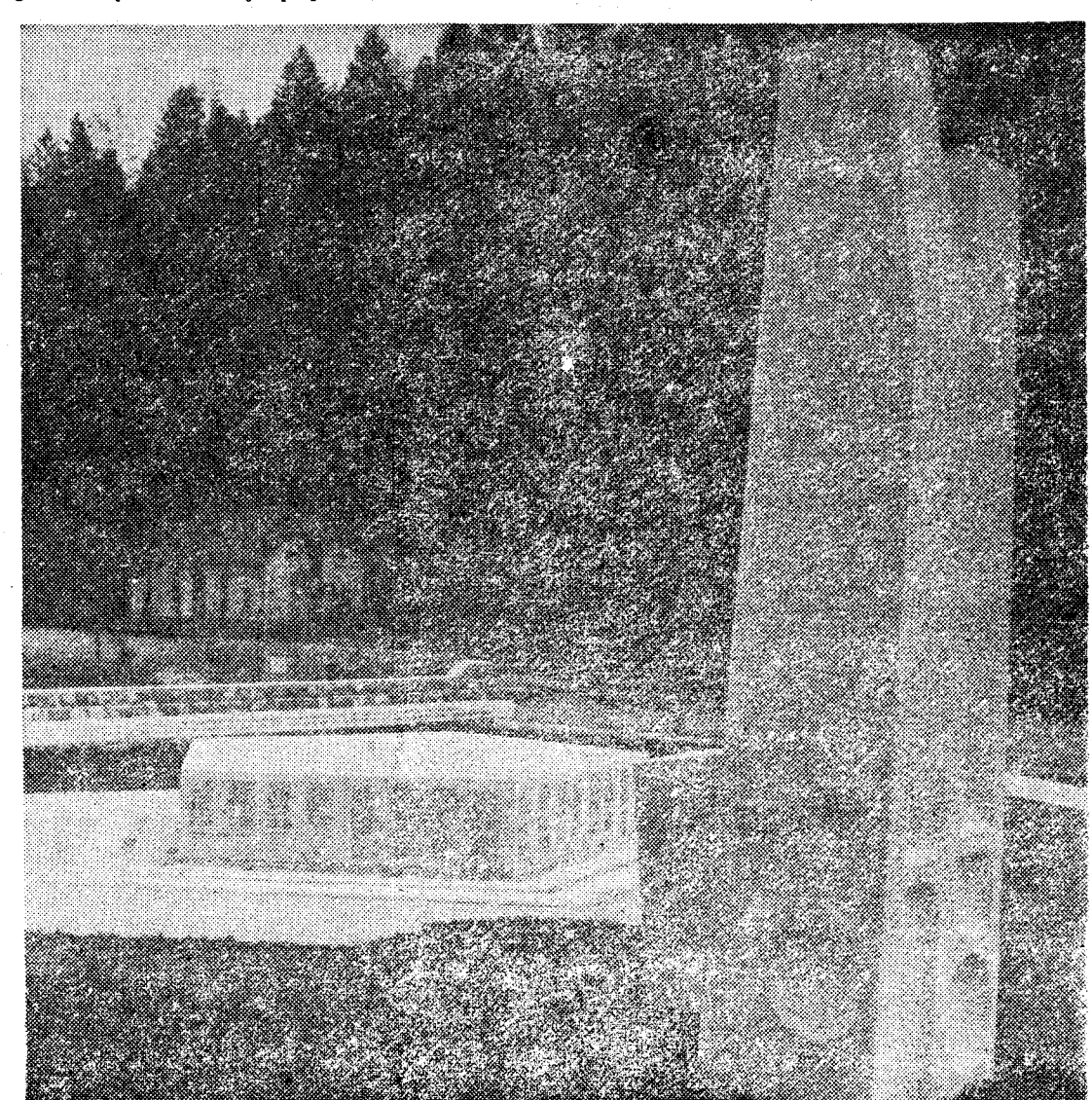
Prav tako kot rojstvo Vojkove brigade je Cerkljanski v ponos partijska šola, ki je po tednu dni svojega delovanja v Cerknem doživela žalostni konec: 27. januarja 1944 je v vasi obležalo 47 mladih fantov in deklet, gojencev šole. Delo izdajalcev, ki so pripeljali Nemce v nepravilno Cerkno, je bilo strašno...

Minulo nedeljo, natanko 23 let od slavnega dogodka — rojstva brigade Janka Premrla-Vojka, je Cerkno zopet zaživele v svojem revolucionarnem duhu. Domačini so ponosno zazrli v borbeno preteklost, vaščani so gostoljubno sprejeli nekdanje

borce brigade, kot v časih boja za svobodo. Že ob devetih dopoldne so se odborniki občinske skupščine zbrali na slavnostni seji, nato pa ponesli venec na spomenik padlih. Nato je na glavnem trgu pred veliko množico govoril zvezni poslanec Jože Eržen. Pester kulturni program so po zborovanju pripra-

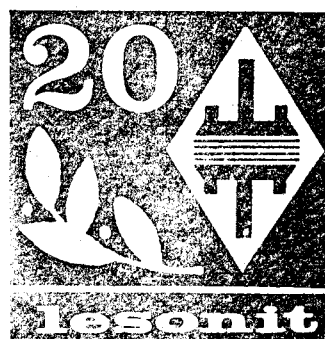
vili pevski zbor »Simon Gregorčič« iz Cerknega, domača šolska mladina in godba na pihala iz Idrije. Da je bilo vzdušje še bolj slavnostno in spomin na slavljenca — Vojkovo brigado še bolj živ, so na raznih stavbah v Cerknem, kjer so bile med NOB razne ustanove IX.

korpusa, odkrili nekaj spominskih plošč. Zvečer so na pobočjih nad Cerknim zagoreli kresovi in vsej Idrijski govorili o njeni junaški zgodovini. Mnogo so si imeli povedati nekdanji vojkovci in prebivalci kraja, kjer se je brigada zadrževala. Tovariško srečanje je trajalo pozno v noč.



Veličastni spomenik padlim borcem v Cerknem govori o velikih žrtvah, ki so jih ti kraji doprinesli v boju za svobodo

1946 · 1966



ILIRSKA BISTRICA

4. oktobra bo V. seja CK ZKJ. — Izvršni komite CK ZKJ je na svoji nedavni seji pod predsedstvom generalnega sekretarja Zveze komunistov Jugoslavije Josipa Broza-Tita sklenil, da bo V. seja CK ZKJ 4. oktobra 1966. Na seji bodo preučili aktivnost Zveze komunistov Jugoslavije po IV. seji CK ZKJ in izvolili organe CK ZKJ.

Seje republiških komitejev Zveze komunistov. — Minuli teden so se na svojih sejah zbrali CK ZK Črne gore, CK ZK Hrvatske in CK ZK Bosne in Hercegovine. Seja CK ZK Črne gore je med drugim ugotovila, da v službi državne varnosti v Črni gori ni bilo zlorab. Govorniki na plenumu CK ZK Hrvatske so posvetili svoja izvajanja predvsem birokratizmu in drugim negativnim pojavom v delovnih organizacijah, bosenskohercegovski CK ZK pa je ugotovil, da imajo partijske organizacije »dosti prostora« za politično delovanje.

V. seja CK ZK Slovenije bo 30. septembra. — Tako je sklenil na svoji seji 21. septembra izvršni komite CK ZKS in predložen je bil naslednji dnevni red: poročilo o delu izvršnega komiteja CK ZKS med IV. in V. sejo CK ZKS in razprava o reorganizaciji Zveze komunistov in predlogih za organe CK ZKJ.

Tiskovna konferenca o reorganizaciji UDV. — Na nedavni tiskovni konferenci sta Petar Stambolić in Milan Mišković med drugim povedala, naj bi imela služba državne varnosti znatno zmanjšano izvršilno oblast; v predhodnem postopku ne bi več opravljala preiskav. Družbena kontrola nad delom organov državne varnosti naj bi potekala tudi preko posebnega skupščinskega telesa.

Dogodki tedna

Pričelo se je 21. zasedanje generalne skupščine OZN. — Dnevni red zasedanja bo predvidoma obsegal 95 točk. Med drugim bodo obravnavali tudi vrnitev zakonitih pravic LR Kitajski v OZN, sporazum o kodifikaciji vesoja in druga vprašanja.

Malik je odpotoval. — Član prezidija in zunanji minister indonezijske vlade Adam Malik je odpotoval iz Jugoslavije v New York, kjer zaseda GS OZN. Sporočilo o pogovorih med jugoslovanskim in indonezijskim zunanjim ministrom pravi, da sta bila sogovornika soglasna, da napetost v mnogih delih sveta povzroča politika gospodarskega pritiska. Menila sta, da se je treba z vsemi silami boriti za neodvisnost držav v razvoju.

Južna Tirolska je notranja zadeva Italije. — Predsednik italijanske vlade Aldo Moro je na posvetu senata o vladnem predlogu glede nameranih pogajanj z južnotirolsko ljudsko stranko in avstrijsko vlado za ureditev položaja nemško govoreče manjšine v Gornjem Poadižju dejal, da vlada vprašanja Tirolske — tega velikega državnega vprašanja — ne bo dovolila internacionalizirati. Kaže, da so sedaj odprta vrata za pogajanja, vendar teroristi še vedno ne mirujejo.

Erhard se pogovarja v Washingtonu. — Včeraj so se v Washingtonu pričeli uradni pogovori med predsednikom Johnsonom in zahodnonemškimi kanclerjem Erhardom. Slednji se je sešel tudi z ameriškim državnim sekretarjem Deanom Ruskom. Američani niso prav nič naklonjeni njegovim željam po atomski obožitvi ZR Nemčije.

Ameriška dolarska pomoč tujini. — Lyndon Johnson je podpisal zakon o programu ameriške pomoči tujini v skupnem znesku 3 in pol milijarde dolarjev. Pomoč bo dobilo 40 držav.

Predvolilna kampanja v ZDA. — Republikanski voditelji so se v predvolilnem boju poslužili Bele knjige, v kateri ostro napadajo vladno politiko v Vietnamu. Bela knjiga poudarja, da demokratska vlada ni po pravici obveščala ljudstvo o dogodkih na vietnamskem bojišču ter da je ljudstvo glede umazane vojne v zablodi.

Smrt prihaja z Guama. — Veliki ameriški bombniki »B-52« s pacifiškega oporišča na otoku Guamu so v petek izvedli četrti bombni napad na DR Vietnam — južne kraje dežele nad demilitarizirano črto. In še podatek: ameriška letala so v prvih šestih mesecih tega leta odvrkla na ozemlje Južnega Vietnama preko 5 milijonov litrov strupenih snovi. Pentagon je količino ukazal podvojiti...

Referendum o statusu francoske Somalije. — Francoska vlada je sklenila, da bo v francoski Somaliji do 1. julija 1967 izvedla referendum o bodočem statusu tega ozemlja. Predlog zakona o tem, kako izvesti referendum in o vprašanjih, o katerih se bo moralo izreči prebivalstvo, bodo predložili parlamentu.

Afriški vrh se bo pričel 5. novembra. — Zastopnik organizacije afriške enotnosti je sporočil, da se bodo od 5. do 9. novembra sestali v Adis Abebi šefi 36 afriških držav.

Tuji študentje na Kitajskem se bodo vrnili domov. — Kitajsko ministristvo za višje šole je obvestilo nekatere diplomatske misije v Pekingu, da prihodnje leto ne bodo na Kitajskem študirali tuji študentje, ker bodo predavatelji prezaopleni s kulturno revolucijo. Mlada »rdeča garda« še vedno sega po visokih kitajskih funkcionarjih in jih dolži revizionizma in reakcionarnosti; posledica tega »posega« je vedno odstavitev funkcionarja, ki je bil morda še pred pričetkom kulturne revolucije najzanesljivejši človek.

Dominikana: tuje čete so se umaknile. — Minulo sredo se je uradno končala evakuacija tujih okupacijskih enot iz Dominikanske republike. V Santa Domingu je ostalo le nekaj več kot dva tisoč pripadnikov medameriških enot kot civilnih in vojaških strokovnjakov.

Delna prepoved dejavnosti jugoslovanskih emigrantov v ZRN. — Minister za notranje zadeve ZR Nemčije Lücke je na vprašanje poslanca Kubitzja o dejavnosti ustašev v ZRN dejal, da so že okrepli nadzorstvo in delno prepovedali politično dejavnost jugoslovanskih emigrantov.

Walter Ulbricht na obisku v Jugoslaviji. — Včeraj je na sedemdesetletni obisk prispel predsednik državne sveta DR Nemčije in prvi sekretar enotne socialistične partije Nemčije Walter Ulbricht. Prispel je na povabilo predsednika Tita; ob odhodu iz Berlina je dejal, da bo storil vse za okrepitev prijateljskih stikov med Jugoslavijo in Nemško demokratično republiko.



Veliko slavlje v Trebčah

Tako so Slovenci počastili spomin na padle trebenske borce

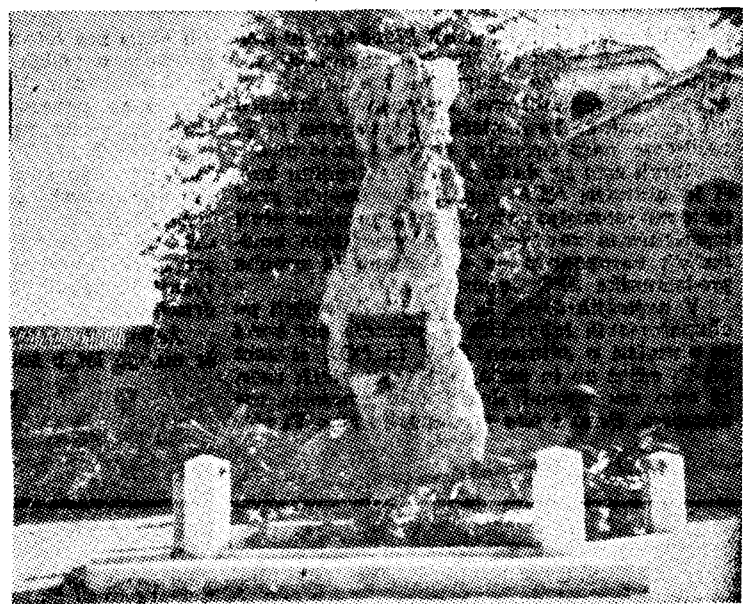
Dvajset let je minilo, odkar so se Trebenci oddolžili spominu svojih padlih tovarišev in jim postavili spomenik. Predzadnje nedeljo so se domačini še enkrat množično poklonili spominu na padle borce in proslavili dvajsetletnico odkritja spomenika. Navidez preprost, a veličasten je spomenik padlim v Trebčah. Velik kraški kamen z bronasto ploščo je posvečen spominu na več kot trideset vaščanov, ki so padli v partizanskih alij umrli v koncentracijskih taboriščih.

»Tu smo se zbrali, da ponovno izpričamo pripadnost antifašističnih in demokratičnih Trebč istim idealom, za katere so padli najboljši bratje in očetje, katerim smo postavili ta spomenik,« je na začetku svečanosti ob spomeniku povedal Lucijan Padovan. Dejal je še, da nikoli ne bomo smeli pozabiti prvih tovarišev, ki so julija in decembra 1942 odšli v partizane, ter tistih, ki so jim sledili. »Prav tako ne moremo biti zadovoljni z razmerami, v katerih živi slovenska skupnost, ker še vedno ni uresničena njena enakopravnost.«

Nato je spregovoril dolnjski župan Dušan Lovriha. Dejal je, da so Trebč lahko ponosne na svoje fante, kajti padli so za enakopravnost med narodi in za mir. Borba Slovencev v Italiji pa se ni zaključila s koncem vojne, ampak se še nadaljuje. Zadnji je spregovoril predsednik deželnega odbora ANPI Arturo Calabria, ki je govoril o partizanskem gibanju v Italiji, o vietnamski vojni in o sedanjem političnem stanju v Italiji.

Po spominskih govorih si je velika množica udeležencev slavlja ogledala bogat kulturni

program. Član SG Danilo Turk je recital Kajuhovo »Našo pesem«, mešani pevski zbor iz Trebč pa je zapel pesem »Žrtve«. Po proslavi pred spomenikom se je kulturni program nadaljeval na dvorišču ljudskega doma. Nastopili so domači pevski zbor, mešani pevski zbor »Slovan« iz Padrič, moški pevski zbor iz Križa, mešani pevski zbor »Rdeča zvezda« iz Saleža — Zgonika, moški pevski zbor »Jezero« iz Doberdoba in moški pevski zbor »Srečko Kosovel« iz Ajdovščine. Slednji je na trebenskem prazniku imel samostojni koncert. V Ljudskem domu so domačini pripravili razstavo slik padlih partizanov, trebenska sekcija KPI »Zoro Kralj« pa je izdala spominsko brošuro.



Kraški kamen z bronasto ploščo je preprost a veličasten spomenik padlim borcem v Trebčah

PRAZNIK V KOZJEM

Pred nedavnim je občina Šmarje pri Jelšah praznovala svoj občinski praznik. Slavlje so organizatorji prijetno povezali s srečanjem borcev z Opčin pri Trstu in šmarskih borcev. Srečanje je bilo v Kozjem, kjer so tudi izročili namenu novo osemletko.

Potem ko je predsednik občinske skupščine tovariš Libnik pozdravil udeležence srečanja, je več kot eno uro govoril Sergej Kraigher, zvezni poslanec. Govoril je o pomenu gospodarske reforme, o pomenu IV. plenuma, o izvajanju njegovih sklepov in o spremembah, ki so jih leti povzročili. O pomenu novozgrajene šole je govoril podpredsednik občine. Kot prijetno novost je omenil, da bo učence

iz oddaljenih krajev v šolo vozil poseben avtobus. Ob koncu programa so se predstavili pionirji osemletke iz Kozjega s pesmijo in plesi. Šolo je izročil v upravljanje direktor kreditne banke v Celju Peter Sprajc. Po proslavi so se srečali par-

tizani iz zamejstva in nekdanji borci s Kozjega. Narodni heroj Tone Vidmar — Luka je zbranim opisal potek borb na Kozjanskem. Po kosilu so gostje krenili proti Kumrovcu in obiskali rojstni kraj maršala Tita. B. Žužek

Skrb za borce v občini Ilirska Bistrica

Na nedavni seji so odborniki občinske skupščine Ilirska Bistrica razpravljali o več važnih vprašanjih, ki zadevajo občane. Med drugim so obravnavali tudi poročilo o izvajanju predpisov in poročilo o skrbi za materialno in zdravstveno ogrožene borce.

V ilirskobistriški občini živi 2665 borcev. Zaposlenih jih je 836, upokojenih 507, kmetov 758, obrtnikov 52, ostali pa so gospodinjice in v drugih poklicih. Letos je občinska skupščina namenila socialno ogroženim borcem 37 milijonov starih dinarjev. Priznavalnine sprejema 221 borcev; njena višina se giblje od 5 do 25 tisoč starih dinarjev, povprečno pa znaša preko 11 tisoč starih dinarjev. Enkratno pomoč pa je dobilo 11 borcev.

Po uveljavitvi republiškega predpisa je do brezplačnega zdravljenja dobilo pravico 187 borcev in 338 njihovih družinskih članov. Družbeno pomoč prejema tudi 14 otrok padlih borcev, ki prejemajo podpore za študij na srednjih in višjih šolah.

Na seji so obravnavali tudi vprašanja obnavljanja stanovanjskih in gospodarskih posloplj v vaseh, ki so bile med vojno požgane.

Letos bodo kmetje — borci na območju Ilirske Bistrice dobili kredite za popravilo stanovanjskih poslopj; republiški odbor ZZB NOV Slovenije je pristojnim organom občine za razdelitev podelil pet milijonov starih dinarjev. Občinski organi si prizadevajo, da bi enak znesek prispevali tudi iz občinskega proračuna. V ta namen bo občinska skupščina najela bančni kredit. J. S.

Poizvedujemo

Prosim tovariša, ki je po osvoboditvi shranil zastavo jurišnega bataljona 15. divizije in ki jo baje še zdaj hrani, naj jo izroči republiškem odboru ZZB v Ljubljani. To zastavo je naš bataljon prejel ob paradi jurišnih bataljonov v Črnomlju aprila 1945 od črnomojske mladine.

Rudi Pušenjak-Uragan

Iščem tovariša VALENTINA NERATA, bivšega intendanta 3. bataljona brigade Slavka Slandra, kasnejšega intendanta Pohorske brigade.

Ivan Kokalj-Gorjanc, Stegne 8, p. Moravče

Republiški odbor Zveze združenj borcev NOV prosi vse tovariše in tovarišice, ki so se med zadnjo vojno bojevali v vrstah odporiškega gibanja na Poljskem, naj sporoče svoje naslove ter opišejo udeležbo v protinacističnem odporu.

Kombinat »MLINOTEST« Ajdovščina

- proizvaja prvovrstna močna krmila za govedo, perutnino in prašiče preko vaših kmetijskih zadrug in trgovske mreže.

Kmetovalci — zahtevajte priznano kvaliteto krmno.

Uspeh zajamčen.

Ob tabornem ognju

skromen, toda vseeno obstoječ varstveni dodatek v višini 4600 dinarjev. Tako znašajo njeni mesečni prejemki brez otroških dodatkov 23.000 dinarjev. Če računamo še te, potem znašajo njeni mesečni prejemki 40.000 dinarjev. Strinjamo pa se, da je to za preživljanje štiričlanske družine vsekakor premalo.

Točno je, da hči Slavica ni mogla dobiti primerne učnega mesta, da bi jo kje sprejeli kot vajenka. Kljub našemu prizadevanju nismo namreč mogli vseh otrok padlih, umrlih ali živečih borcev spraviti v kako šolo ali službo. Slavica je osemletko končala letos, enako Danilo. Ta ima preskrbljeno učno mesto v »Intereuropi« v Kopru, vendar ne more vstopiti v uk, dokler ne opravi popravnega izpita iz angleščine.

Pripomniti moramo, da je v naši občini večje število otrok bivših borcev, pa tudi drugih, ki si želijo v službo ali v uk, vendar jim ne morejo ustreči zaradi že znanih razlogov, zaradi pomanjkanja prostih delovnih ali učnih mest. To vprašanje se odraža posebno pri doraščajoči mladini.

Prosimo, da ta naš dopis v primerni obliki objavite, ker se to vprašanje tiče širokega kroga ljudi.

Za občinski odbor ZZB NOV Piran: Stojan Troha



Šmarski borci so svoj občinski praznik povezali s srečanjem borcev z Opčin pri Trstu

Šoštanjski borci na izletu

Združenje borcev NOV Šoštanj je pred nedavnim privedlo za svoje člane dvodnevni izlet po Dolenjski. Najprej so izletniki obiskali zloglasne zapore pri Sv. Urhu in si ogledali muzej ter spomenik žrtvam. Pot so nadaljevali v Žužemberk in ob razvalinah gradu so osvežili spomin na tamkajšnje borbe izpred mnogih let. Ogledali so si tudi spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja, na katerem so med ostalimi imeni našli imeni rojaka Adolfa Štora in brata udeležence izleta Janeza Ilca. Tudi pot

do Metlike je izletnikom ob pripovedovanju vodje izleta o raznih partizanskih borbah hitro minila. Tam jih je sprejel tajnik metliškega združenja in jim marsikaj povedal o borbah okrog Metlike. Naslednjega dne, na povratku, so si izletniki ogledali spomenik in grobnico blizu Metlike, kjer je pokopanih 47 borcev 14. divizije, in spomenik na Suhorju, od koder je divizija krenila na svoj legendarni pohod. Obiskali so tudi samostan v Pletterjah ter kostanjeviško formo vivo.

I. M.

Sem vdova po pokojnem Dragu Krošlju, ki je umrl 1958 za zahrbtno boleznijo. Zapustil mi je tri otroke v starosti med 13 in 16 leti. Po njem dobivam družinsko pokojnino 18.000 dinarjev. Razen tega sem še stoodstotni invalid. Tako sem se zdaj znašla v zelo težkem položaju glede nadaljnje usode otrok, ki bi radi prišli do svojega kosa kruha in sem se odločila, da vam pišem. Moja hči Slavica je bila rojena 1951 in je končala osemletko z dobrim uspehom, veselji jo trgovski poklic. Kot mati sem ji hotela pomagati, da bi jo nekje vzeli v uk. Pisala sem trgovskemu podjetju »Nanos« v Postojni. Dne 29. aprila letos so mi

ranu in kmetijski zadrugi v Luciji, pa so mi vsi odgovorili, da nimajo ničesar za mojo hči.

Podobno je z mojim sinom Danilom, ki je zdaj dopolnil 16 let. Tudi zanj nimajo v Piranu in bližnji okolici prostega mesta. Po mojih večkratnih zahtevah so mi na posredovalnici za delo v Piranu odgovorili, naj se sin zaposli v rudniku Sečovlje.

Tako moramo vsi štirje živeti s pokojnino 18.000 dinarjev, kot invalidka ne morem delati. Mislim si, ali je sploh mogoče, da prošnje mladih ljudi, ki bi se radi učili in delali, spregledajo, posebno še, če so v takem socialnem položaju.

Tudi moj pokojni mož je bil borec NOV; bil je v 5. prekmorski in je veliko prispeval za današnjo družbo. Upam, da boste moj dopis objavili v vašem listu in se vam vneprej zahvaljujem.

EMILIJA KROSELJ, PIRAN

Od občinskega odbora ZZB NOV Piran smo dobili o zadevi Emilije Krošelj naslednje pojasnilo: Trditve tovarišice Krošljeve so v glavnem točne, vendar moramo pri njenih trditvah o višini dohodkov upoštevati sicer

Kam v službo ali v uk?

odgovorili, da nimajo prostega mesta, pač pa da bodo vlogo moje hčerke imeli v evidenci. Malo kasneje, potem ko so mi že odgovorili, pa sem zvedela, da so sprejeli v uk kar 13 vajenk. Niso upoštevali mojega stanja, povrh tega pa so mi z dopisom dne 23. junija 1966 sporočili, da so vsa prosta učna mesta za leto 1966 zasedena. Podpisal se je direktor Maks Maurer.

Tudi posredovalnica za delo v Piranu trdi, da nima prostega učnega mesta. Pisala sem še drugim podjetjem, in sicer podjetju »Koloniale« v Piranu, podjetju »Tobak« v Kopru, tovarni »Peko« v Trzinu, »Mlinotestu« v Ajdovščini, »Delikatesi« v Pi-

Oživljajoči se pohlep bivših gestapovcev

V našem tedniku »TV 15« smo morali že večkrat opozarjati na rovarjenje bivših spodnještajerskih bogatašev-kulturbundovcev, poznejših gestapovcev in hitlerjanskih voditeljev po štajerskih mestih in podeželju, ki so se po vojni organizirali v svoje društvo »Landmannschaft« in »Hilfsverein« v Gradcu. Objavili smo tudi imena odbornikov, predvojnih in medvojnih predstavnikov in voditeljev hitlerjanstva na Spodnještajerskem, ki so pred vojno pripravljali sezname zavednih Slovencev za izselitev. Med vojno so takoj po vdoru Hitlerjeve vojske kazali pot gestapovcem, da so lahko zapirali, ropali ter priseljevali naciste s severa, Kočevja in Besarabije.

Ugotavljali smo, da se je večina teh firerjev še pred koncem poloma izselila s svojim premoženjem vred in da so si znali ti denarni mogočnejši tudi v novi domovini mehko postlati. Le redki od veljakov so čakali na obračun v svoji »domovini«.

Bilo bi naravno, da bi se v novi domaćini, ki jih je hvaležno sprejemala za storjene dolgoletne zasluge, organizirali v svoje društvo »Landmannschaft« in »Hilfsverein«, posebno da bi pomagali svojim manj petičnim rojakom. Toda ravno tega niso storili; mnogi, ki so jih imeli samo za oprode, so morali v ubožnice, kjer še hirajo, ali so že tam, razočarani nad »landmannschaftjo«, pozabljeni od firerjev, umrli.

Kaj počenja, poleg sovražnih demonstracij proti Jugoslaviji z grbi Maribora, Ptuja in Celja, je razkrinkala knjiga, ki se je pojavila na knjižnem trgu:

Manfred Straka: Spodnještajerska — nepozabljena domovina

Knjigo je izdala alpska kulturna zveza »Südmark« Graz in »Landmannschaft« Spodnještajerske s podporo štajerske deželne vlade. Dodatno firmo »Podporno društvo«, so iz previdnosti srumežljivo izpustili. Knjiga kar srši od hitlerjan-

kje na severu. Kdaj in kje, ne navaja. Ugotovljeno pa je, da se je Manfred Straka pojavil po prihodu hitlerjancev v Mariboru na tamkajšnji humanistični gimnaziji kot ravnatelj, kot izvrševalec Hitlerjeve krilatice: ponemčite Spodnjo Štajersko!

Ta Hitlerjev hlapec, prišel s severa, piše v knjigi tudi to, da je Hitler takrat v Mariboru poklical zastopnike kočevskih Nemcev in jim tukaj sporočil, da se bodo izselili iz Kočevja v okolico Brežic na boljše zemljo in da bodo tam obmejni stražarji nemškega življenjskega prostora. Pozneje so ti ljubi hitlerjanci svoje obmejne stražarje pozabili obvestiti, da že bežijo iz svoje tisočletne države in so jih tako pozno vkrcali v Brežicah, da so jih partizani že nekje pri Zidanem mostu zajeli.

Kako so Hitlerjevi apostoli izvrševali svojo kulturno misijo, je znano. Sole so najprej zaprli ali zasedli z vojaki. Potem so poklicali s severne Štajerske okrog 2300 učiteljev, ki so morali slovenskim otrokom vbijati v glavo nemščino, isto tudi odraslim občanom, ki niso bili izgnani ali v ječah. Slovenske knjige so tudi po deželi kar na vozovih vozili na občine in jih sežigali. Takšno herostratsko

nemštva pred vojno označil svojo domovino kot grob nemške kulture. Obenem pa nesramno priznava, da je ostal tedaj v mestih in trgih velik del hiš in posestev v nemških rokah, da npr. v Celju Slovenci v centru sploh niso mogli zidati hiš, ker niso dobili prostora. Priznava, da je bila vinska veletrgovina skoro izključno v nemških rokah, v Mariboru rodbini Pfirmerja (vodje gestapovcev) in Hausmanningerja, v Ptuj Orniga in Fürsta, v Radgoni Bouvierja; Westnova industrija v Celju je pokazala ogromen porast. Usnjarna v Soštanju in Konjicah, Ptuj, vse je zaposlovalo nemške delavce in nameščence. To so bili gospodarski temelji, stebri nemštva v Sp. Štajerski. Na tem so zrastle tudi nemški denarni zavodi v Mariboru, Celju in Ptuj, priznava knjiga Manfreda Strake.

Pri svojem dokazovanju, kako je bila Spodnja Štajerska že od praveka nemška — npr. kmečka posestava okrog Ptuja — se M. Straka sklicuje tudi na neke slovenske knjige: na Ante Begovo knjižico o slovensko-nemški meji na Štajerskem in celo na Melikovo knjigo o Sloveniji, iz česar bi sklepali, da se je hitlerjanec Straka nekoč grel na slovenski zemlji. Leta 1919 je pisal v nekih letakih na Dunaju o Mariboru in okolici.

»Strokovnjak« za Spodnjo Štajersko pri mariborskih kulturbundovcih se ni zadovoljil samo s tem duhovitim »strokovnim poročilom« o Štajerski, temveč je nadrobno razkosal in raztrgal ter pregnal Slovence tudi iz Korotana. V sicer resnem znanstvenem časopisu »Carinthia« je leta 1960 priobčil dolgovezen članek o narodnosti izpovedi na Koroškem. V tem članku je koroške Slovence na temelju zadnjega ljudskega štetja zreduciral na — golih 7707, medtem ko so baje Slovenci ob posajenih za šolski zakon govorili še o 80.000 do 100.000 Slovenceh; po Strakovem mnenju na Koroškem sploh nikoli ni bilo 100.000 Slovencev. Bili pa so in so še vedno na Koroškem »vindišarji«, ki prevajajo ves njegov spis o narodnostih na Koroškem. Pravi, da Slovenci na Koroškem niso nazadovali zaradi pritiska, uradnega raznarodovanja in ne zaradi tujih šol, temveč je le pri skupnem in ozkem gospodarskem občevarju nadvladala močnejša nemška kultura.

Za sodelavce znanstvene zgodovinske revije bi ob koncu še omenili, da se sklicuje in citira pesmi Otokarja Kermotca, znanega štajerskega župnika in zagrizenca proti Sloven-

cem, in da ponavlja v knjigi alarmantne vesti nemškutarjev iz leta 1914, kako so učitelji in župniki razobešali srbske zastave in imeli celo v tedaj nemškutarjem Radvanju hujšakaške govore, da so potem zaprli in v Gradec odpeljali 200 Spodnještajercv, ki so jih pa izpustili šele na intervencijo škofa Natpnika.

Navaja tudi deputacijo nemškutarjskih Štajercv pod vodstvom Karla Linhartja, ki so 25. maja 1918 potovali na Dunaj kot cesarju zvesti državljani in prosili cesarja Karla, da bi se lahko ostali v Avstriji pod habsburško krono. To mu je dokaz, da so bili Slovenci nekako vsi »vindišarji«, kakor oni koroški, ki so se pri ljudskem štetju na Koroškem prijavili kot vindišarji, ker niso hoteli biti Slovenci, čeprav govorijo slovenski.

Knjiga ustreza kulturi tistih mariborskih gestapovcev, ki so 9. aprila 1941 odprli v Mariboru gestapovske pisarne in z gestapovci preganjali ljudstvo. To svoje delo bi radi nadaljevali pod zaščito in s podporo

večljanen v učiteljski zvezi, priključeni nacistični stranki od leta 1933 in deloval ilegalno za naciste s številko 97270 in od 1. 3. 1939 pri NSV s številko 11.969.522. V avstrijski vojski je dosegel čin podoficirja, se prostovoljno javil v Hitlerjevo vojsko in jo služil v Leobnu, Burku, Westnu, Berlinu in na Norveškem.

Bil je tudi član nacističnih društev: nemškega društva Schulverein — Südmark, ki je imelo izredno nalogo ponemčevanja slovenskega ozemlja, šolske mladine in nakupovanja slovenskih posestev ob meji, ter Alpenvereina, ki še sedaj nadaljuje svoje nacistično delo ob meji.

Zaradi svojega ilegalnega, nacističnega delovanja pred prihodom Hitlerja v Avstrijo je Strako vlada obsodila na 5 mesecev zapora; jeseni 1937 je bil zopet aretiran. Po Hitlerjevi okupaciji Avstrije je postal vnet nacistični somišljenik in po zasedbi Jugoslavije je dosegel, da so ga poslali na delo v Maribor kot ravnatelja humanistične gimnazije in prosvetnega stro-

njo Štajersko in ga proslil, da se velika Nemčija zavzame za narodnostne pravice Nemcev na Spodnjem Štajerskem, češ da je bilo to ozemlje s silo odcepljeno od Avstrije.

Poleg društva »Schulverein Südmark« so že maja 1938 ustanovili v Gradcu pod krinko znanstvene ustanove »Südostdeutsches Institut«, ki ga je vodil dr. Carstanien; njegov namestnik je bil M. Straka. Institut je razpredel celo obveščevalno mrežo zaupnikov med Nemci v Jugoslaviji, posebno še med slovenskimi Nemci ter odigral eno najpomembnejših vlog pri pripravi za okupacijo Slovenije in izvajanju raznarodovalne politike v času okupacije, kakor to navaja Dušan Biber v knjigi »Nacizem in Nemci v Jugoslaviji«.

M. Straka je prišel v Maribor aprila 1941 z okupatorjem kot vodilni potujočevalec in je še proti koncu nacistične strahovlade nastopal v Mariboru kot govornik na apelih v Unionski dvorani, poveljeval zmagoslavno armado, za kar so mu morali zborovalci ploskati in klicati »Sieg Heil«.

Če torej ta zagrizeni nacist, »praznoglavi znanstvenik«, nadaljuje svojo predvojno zmerjanje Slovencev z »vindišarji« in govori o »vindišarskem« jeziku, pod okriljem preseljenih mariborskih bogatašev-gestapovcev, se ni prav nič čuditi.

Nerazumljivo in nedopustno pa je, da tako rovarjenje deželna vlada v Gradcu dopušta, financira in uradno pozdravlja nacistične hujšakaše na njihovih zborovanjih v obmejnih krajih v Ivniku — Eibiswaldu in drugod.

Dr. Avgust Reisman

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital
TOVARNE Svilanit KAMNIK

štajerskih oblasti, ki so knjigo tudi financirale in obiskujejo njihova hujšakaška zborovanja v bivših slovenskih obmejnih krajih (Ivnik, sedaj Eibiswald).

kovnjaka za ponemčevanje in uničevanje slovenske kulture.

Ze 31. marca 1938 je M. Straka pisal Hitlerju v imenu nemškega društva »Schulverein-Südmark«, odseka za Spod-

Avtor knjige je bil rojen 28. 11. 1911 v Przemyslu, takratni trdnjavi Avstrije v Galiciji. Njegov oče Straka, Čeh, je bil poslan v Galicijo kot avstrijski uradnik, ki pa je ob izbruhu prve svetovne vojne ob ruski ofenzivi leta 1914 pribežal v Gradec, kjer je sin Manfred obiskoval v letih 1916—1934 osnovno, srednjo in visoko šolo. Na graški univerzi je študiral zemljepis in zgodovino, obenem se pa v tem tedanjem znanem nacističnem gnezdu navzel že davno pred vdorom Hitlerja sovražnosti proti Slovincem.

Ze leta 1938 je bil član nemškega zavoda za jugovzhodne kraje in dobil za svoje delovanje odlikovanje — spominski znak Ostmarke.

Davno prej, 19. 4. 1933, je postal Manfred Straka član Hitlerjeve stranke NSDAP s številko 1.601.051 in 1938 postal vodja oddelka Hitlerjeve mladine. Kot agilen hitlerjanec je hitro prišel v skupino deželnega obmejnege urada nacistične učiteljske zveze. Poleg tega je bil



Zahtevajte v trgovinah to odlično kavo. In če vam bo všeč, povejte še drugim.

POJASNILO

V prejšnji številki »TV 15« je bila priobčena moja prošnja za pomoč pri nakupu stanovanja, ki sem jo postal letos februarja republikemu odboru ZZZB NOV Slovenije.

Medtem sva dobila od Zavoda za transfuzijo krvi 2 milijona S-din, nadaljnja 2 milijona pa imava zagotovljena prihodnje leto. Ostanek, kolikor nama manjka za stanovanje, bo dala občinska skupščina Ljubljana-Center, kar imava tudi že zagotovljeno. Objubili so nama, da se bova v novo stanovanje vselila v

oktobru letos, najkasneje v novembru.

S prošnjo, ki je brez najine vednosti prišla v časopis, nisva mislila nikogar napadati, niti komu konkretno kaj očitati. Kdor pazljivo prebere, kar je bilo v njej napisane, bo sam lahko spoznal, kako je bila najina pot do stanovanja resnično trnova in dolgotrajna, toda tega niso krivi niti na Zavodu za transfuzijo krvi, niti na občinski skupščini ali v ZZZB Ljubljana-Center.

ALOJZ IN ANGELA ZUPET

JASENOVAC

SEŽIGANJE — Dotedanje ubijalske metode so se zaddele ustašem prepočasne in preveč komplicirane, predvsem pa so izgubljali veliko časa s kopanjem grobov in pokopavanjem mrtličev. Razen tega tudi niso zabrisali sledi za zločini. Po zgledu svojih nacističnih gospodarjev so se odločili, da v jasenovskem taborišču zgrade peč za sežiganje trupel.

Graditev peči so zaupali ing. Picilliju. Sklenjeno je bilo, da zgrade dve peči: eno pri »Ciglanu«, drugo pa v Gradini. Picilli je zbral material in zidarje, tako da je bila kmalu zgrajena peč v bližini »Ciglane«, ki so jo iz terminanci imenovali »Picillijeva peč«. Ko je bila zgrajena, je Picilli pobil vse zidarje, ki so zidali peč, da se stvar ne bi razvedela.

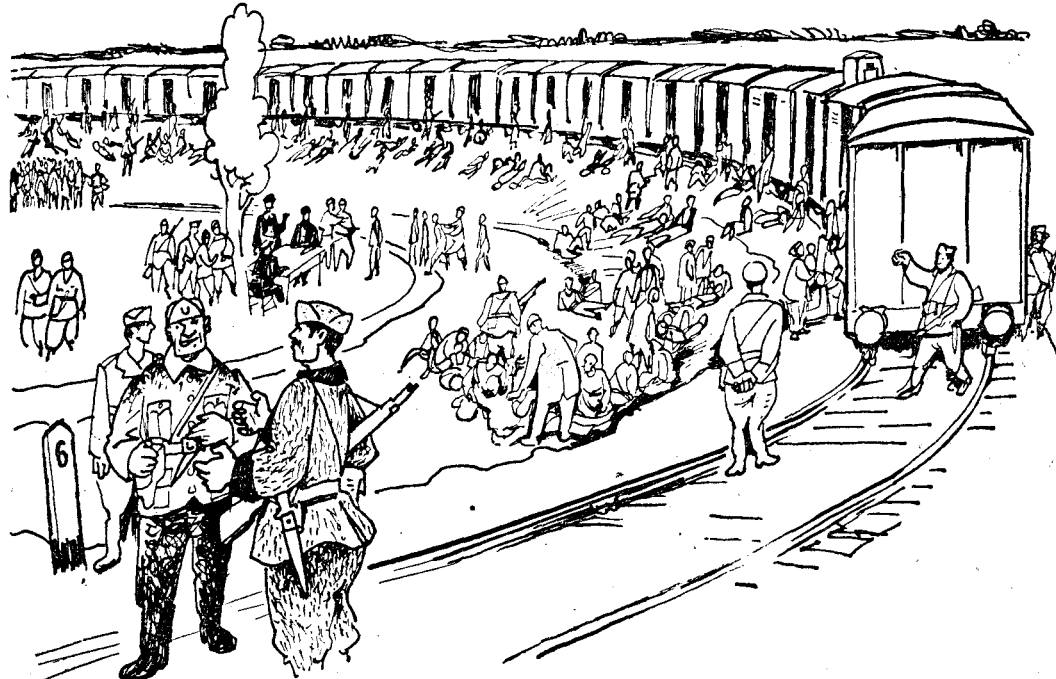
Peč je goltala žrtve vse od konca februarja 1942 pa do maja istega leta, torej skoraj tri mesece. Potem pa so jo ustaši iz nepojasnjenih vzrokov porušili, tako da ni za njo ostalo nobenih sledi. Ustaši so v tej peči sežigali najprej ženske in otroke, ki so jih pripeljali iz taborišča v Stari Gradiški in drugod. Tako so v Jasenovac tri mesece prihajali tovrstni, polni žrtve, in se ustavljali v bližini skladišča za opeko. Tam so ustaši »izkrcavali« žrtve, potem pa jih posamič ali v manjših skupinah vodili do nekega prostora v bližini peči, kjer so jih slačili do golega, jih onesveščali z udarcem po glavi in metali v peč. Obleko, obutev in drugo so potem zlagali, sortirali in pošiljali v skladišča.

Egon Berger opisuje samo eksekucijo: »... Nekaj časa sem prisluškoval iz delavnice blizu krematorija, kaj se dogaja. Najprej sem slišal klice na pomoč, jok in krike, potem zamolkel ropot, kakor da bi se zaprla težka železna vrata. Potem je zavladala tišina, v peči je zažarelo, potem pa je bilo spet kmalu slišati krike in jok novih žrtv.«

Ustaši so v tej peči sežigali internirance iz samega taborišča — večinoma stare, slabotne in bolne ljudi. Ni jih bilo veliko. Toda po izjavah

prič je bilo žensk in otrok, ki so prišli iz taborišča v Stari Gradiški, okoli 5000, iz drugih taborišč pa so pripeljali okoli 10.000 žensk in otrok.

Vse priče menijo, da so žrtve najprej onesveščili z udarcem po glavi in jih nato nezvestne



Vlak groze — 28. avgusta 1942. so pripeljali Nemci 80 vagonov žrtv iz Zemuna. Bilo jih je preko pet tisoč izčrpanih in mnogo mrtvih. Nemško ustaška »komisija« je vse odpravila v Gradino. Ta zločin je bil lani opisan v reviji »Borec« izpod peresa dr. Nikolića »Jasenovac«.

(Stane Kumar: Osutek za knjigo dr. Nikolića »Jasenovac«)

metali v ogenj. Samo priča Branko Balijski trdi, da je slišal nekega ustaša, da so metali v peč tudi ljudi pri polni zavesti.

MNOŽIČNE LIKVIDACIJE ZUNAJ TABORIŠČA. — Doslej smo govorili o likvidacijah tistih žrtv, ki so jih ustaši pripeljali v jasenovsko taborišče.

Toda skozi vse leto 1942 so prihajali po železnici, s tovornjaki ali peš veliki transporti moških, žensk in otrok, ki jih ustaši sploh niso pripeljali v jasenovsko taborišče, marveč so jih takoj prepeljali na drugi breg Save in jih tam pobili. Število teh žrtv je znatno večje od števila ubitih internirancev.

POKOL V MARCU 1942. — Priča Jakob Finč popisuje množični pokol, do katerega je pri-

šlo v marcu 1942. leta:

»... V prvi polovici meseca marca 1942 so ustaši, katerih identitete ni mogoče ugotoviti, poklali okoli 3000 ujetnikov jasenovskega taborišča.

Klanje je trajalo deset dni. Žrtvam so razbijali glave s topimi predmeti, pretepali so jih s koli ali železnimi palicami, da so bila trupla vsa modra in iznakažena. Zabijali so jim žebelje v telo, jim rezali spolovila itd. Celih deset dni je petdeset grobarjev pokopavalo trupla na tako imenovanem »pokopališču« zunaj taborišča, kjer so se dogajala zverinstva.

POKOL ŽIDOV KONEC LETA 1942. — Konec leta 1942 naj bi prišlo v Jasenovac več novih transportov. Prostora ni bilo, zato so ustaši sklenili, da likvidirajo določeno število internirancev. Odločili so se za Žide.

Tri dni so ustaški nadzorniki ponoči zbirali po barakah stare, bolne in slabotne Žide in tako so jih do 19. novembra 1942 zbrali približno 800. Najprej so jih zaprli v poseben zidani prostor, potem pa so jih neko noč prepeljali s čolni na drugo stran Save v Gradino, kjer so si morali izkopati grobove, nato pa so jih Cigani poklali in jih zagrebli.

LIKVIDACIJA TABORIŠČA III C. — Od marca 1942 do konca istega leta je bilo Taborišče III C nenehno prepolno moških, žensk in otrok, ki so jih ustaši pripeljali, da bi jih likvidirali.

Ustaši so najprej zbrali vse Cigane iz NDH (Nezavisna država Hrvatska) — okoli 40.000 — in jih pripeljali v Jasenovac. Nastanili so jih med tako imenovano staro žico taborišča in velikim zidom v severovzhodnem kotu, na goli ledini in na prostem, nato pa so ogradili ta del taborišča, imenovan Taborišče III C, z bodočo žico.

Kmalu po prihodu so jih začeli v skupinah voditi v Gradino in jih pobijati. Po določenem času so pobili vse razen manjše skupine, ki so ji dodelili dolžnosti grobarjev, pozneje pa tudi rabljev.

Namesto pobitih Ciganov so ustaši prignali nove skupine ujetnikov, ki so jih prav tako vsak dan vodili na morišče, tako da je bilo Taborišče III C skozi celo leto 1942 zbirališče za tisočice žrtv, ki so tam čakale, da pridejo na vrsto za usmrtnico.

Konec novembra 1942 je bilo v Taborišču III C komaj 160 internirancev, večinoma intelektualcev.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Kako so minerji odstranili zadnje minsko polje v naši deželi?

Po končani drugi svetovni vojni je na nekdanjih bojiščih ostalo vkopanih še mnogo min, zato so naši minerji dobili nalogo, naj odstranijo tudi to nevarnost za tamkajšnje prebivalstvo. Tako so vojaški pred enim ali dvema letoma očistili tudi Fruško goro, letos pa še zadnja minsko polja v Gromačnem gozdu v bližini Slavonskega Broda. Sodeč po neuradnih podatkih, so mine v tem gozdu dostojno terjale šestindvajset človeških življenj.

V Gromačnem gozdu je mine čistila posebna skupina dvaindvajsetih vojakov pod strokovnim nadzorstvom pirotehnikov Aran-

Vojaške zanimivosti

dela Kostića in majorja Milana Zigića. Gozd je postal skoraj neprehoden, kajti vanj ni človeška noga stopila že 22 let. Ko so se mladi vojaški, opremljeni s tranzistorskimi iskalki min »IMP«, lotili svoje odgovorne naloge, jih je navdajal ponos, pa tudi nekoliko strahu je bilo vmes.

Gozd je iz dneva v dan postal bolj domač in »svobodni«. Minerji so nalogo opravili mesec dni pred rokom, ne da bi bil kdorkoli izmed njih ranjen ali poškodovan. Na površini, ki zajema 17,5 ha, so med drugim našli 535 raznih artilerijskih granat s kalibrom od 20 do 105 mm, 976 minometalskih min od 50 do 82 mm, 667 najrazličnejših ročnih bomb, 384 vžigalnikov za granate, 34 detonatorjev, 5 »S« min itd. V vsem tem materialu je bilo kakih 2340 kg železa, jekla, svineca, medenine in aluminija.

Ali so že Inki gradili viseče mostove?

Ena izmed najmočnejših državnih organizacij, kar jih poznamo v zgodovini, je nedvomno bila država Inkov v Andih. Inki, osvajači širnih prostranstev, so zelo veliko pozornost posvečali komunikacijam, tako da so njihove ceste še sedaj lahko za primer izredne gradbene spretnosti.

Mostovi pa so Inkom bili ne le sestavni deli prometnih zvez, temveč tudi nekakšni sveti kraji in so zato vsako sabotažo kaznovali s smrtjo. Inki so poznali že vse vrste mostov, tudi pontonske. Njihov največji dosežek pa so nedvomno bili mostovi z bočnimi rešetkami in viseči mostovi. Na njihovi tako imenovani kraljevski cesti je bilo približno štirideset večjih in še mnogo manjših visečih mostov.

Gradili so jih tako, da so čez reko najprej zategnili in na obeh bregovih močno pritrdili približno



štirideset centimetrov debel kabl, spleten iz rastlinskih vlaken. Hkrati s tem so reko premostili tudi z nekoliko šibkejšimi, vendar še vedno dovolj močnimi kablji, ki so jih imeli za dno mosta. Ko je bilo to delo končano, so ogradoje prepletili z vrvmi. Tako napravljeni viseči mostovi so bili sicer zelo trdni, toda v vetru so tako močno nihali, da so se jih kasneje Španci kar bali uporabljati.

Ordnosti teh visečih mostov pričajo podatki, da je eden izmed njih vzdržal prav do devetnajstega stoletja, torej več kot 1500 let. Zanimivo je, da so Inki vzdolž pomembnejših poti imeli po več vzporednih mostov, izmed katerih je enega smel uporabljati le kralj, druge pa pripadniki posameznih družbenih plastí. Čeprav je šlo predvsem za vojaške mostove, so jih v mirnih časih lahko uporabljali tudi drugi ljudje, vendar so morali za prehod plačati posebno mostnino, ki so jo imeli za pokritje stroškov v zvezi z vzdrževanjem mostov.

Televizija na bojišču

V Združenih državah Amerike se že precej časa pripravljajo, da bi televizijo lahko uporabljali tudi v vojaške namene. Ameriški vojaški strokovnjaki menijo, da je moč s televizijo uspešno opravljati kopensko in zračno izvidniško službo, nadzirati delovanje vojaških enot, opazovati letala in prenašati bojne ukaze in sporočila.

V kopenskih enotah uporabljajo v te namene najrazličnejše televizijske aparature. Televizijske kamere montirajo na tanke, oklopne transporterje, poveljniško-štabna vozila, desantna vozila, letala, helikoptere, rakete in drugo vojaško tehniko.

Iz ameriškega časopisa je moč videti, da ima ameriška vojska več vrst prenosnih televizijskih oddajnih kamer. Eno izmed teh sestavljajo oddajna kamera, radijski oddajnik in električna baterija. Težka je 8,5 kilograma, oddaja pa lahko slike predmetov, ki so oddaljeni od kamere do 1600 metrov. Na bojišču so te kamere oddaljene druga od druge tri do štiri kilometre.

Operator najprej naravna kamero proti objektu, ki ga namerava snemati, nato pa svoji centrali prek oddajnika, ki ga ima obešenega čez ramo, sporoča tudi natančnejše podatke o ustreznem objektu. Prenosne kamere pa lahko delujejo tudi brez operatorjev. V tem primeru jih puščajó ob cestnih križiščih, na mostovih, vrhovih itd., od koder kamere avtomatično snemajo vse, kar se tam dogaja

in slike prenašajo na komandno mesto.

Televizijske aparature, ki so vgrajene na navadna in oklopna vozila, tanke, desantne ladje in druge objekte, prenašajo slike na komandno mesto prek relejnih postaj. V tem primeru lahko znaša oddaljenost televizijske kamere od komandnega mesta do deset kilometrov.

V ameriškem vojaškem časopisu je bilo zaslediti med drugim tudi podatek o posebni televizijski aparaturi, ki jo lahko pritrdijo na lovec-prestrelalec. Aparatura ima dve kameri, ki snemata zapored druga za drugo. Ena je nepomična in snema zemljišče, nad katerim leti pre-



strežalec, druga pa je gibljiva in je namenjena za snemanje najpomembnejših objektov. Hkrati s posnetki letalec oddaja svoji centrali tudi podrobnejša pojasnila o objektu, ki ga snema.

Imajo pa tudi že posebne televizijske kamere, ki jih montirajo v rakete. Namenjene so za snemanje cilja, na katerega nameravajo spustiti jedrsko granato, mino ali bombo. Ko raketa prileti nad cilj, se televizijski

Pripis k sestavku »Arhiv dokumentov avstrijskega odpora«

Tovariš Bogdan Zelnir, ravnatelj Muzeja ljudske revolucije v Slovenji Gradu nam piše:

»V časopisu TV 15 z dne 20. septembra 1966 — 37. številka — ste objavili sestavek Johanna Müllera z Dunaja pod naslovom »Arhiv dokumentov avstrijskega odpora«. Ker bi neobveščeni bralci v sestavku pogrešali podatke o boju koroških Slovencev, ki žive v Avstriji in katerih protinacistični boj nam je lahko le v ponos, sporočam, da smo iz našega arhiva Zvezi koroških Slovencev v Celovcu posredovali nekaj sto prefotografiranih dokumentov koroških partizanskih enot za »Dokumentationsarchiv des Österreichischen Widerstandes« na Dunaju. Ta institucija nas je za dokumente že nekajkrat prosila.«

Komite protifašističnih borcev in žrtev fašizma v Nemški demokratični republiki je na osrednjo proslavo v spomin na žrtve fašizma, ki jo imajo v Berlinu vsako leto, povabil med drugimi tudi delegacijo ZBZ NOV Jugoslavije. Član naše delegacije je bil — razen Vlada Božovića, predsednika republiškega odbora ZBZ NOV Crne gore — tudi naš sodelavec Stanko Petelin, ki bo v tej in prihodnji številki podal nekaj svojih vtisov s poti po Nemški demokratični republiki.

Pod Brandenburškimi vrati

čil v enotno fronto naprednih sil v boju za mir in socializem?

Prvi vtisi

Prvi vtis, ki sem ga dobil ob vstopu na ozemlje NDR in za kar sem tudi kasneje zbral dovolj dokazil, je potrjeval, da so Nemci disciplinirani, marljivo in delovno ljudstvo. Nikjer nobenega pohajkovanja in vsi kaj delajo. Izmed sedemnajstih milijonov ljudi, kolikor jih ima NDR — mimogrede naj omenim, da tu prav nič radi ne slišijo izraza »Vzhodna Nemčija« ali »Zahodna Nemčija«, temveč vztrajno poudarjajo, da žive v samostojni Nemški demokratični republiki — jih je osem milijonov zaposlenih, med njimi 3.600.000 žena. Brezposelnosti ni. Prosti čas nemški ljudje preživljajo najraje v krogu družine — zato so ulice za naše razmere zelo prazne — ali pa na vikendu na robu mesta. Zares, okrog Dresdena, Berlina in drugih mest sem videl na stotine majhnih hišic in lop. Okrog vsake izmed njih je bilo nekaj sežnjeve zemlje, ki so jo ob prostem času z vso skrbjo obdelovali. To jim je rekreacija in v zabavo.

Zato me ni prav nič presemetila trditev, da je življenjska raven v NDR višja kot pa v katerikoli drugi socialistični deželi. Tega pa si ne bi upal trditi, če njihovo raven primerjam s slovenskimi razmerami: njihovi prejemniki so res višji (od 100 tisoč din navzgor), zato pa so tudi cene za naše razmere nevzdržne (kruh 300, meso 3000, električni štedilnik 200.000, hladilnik 312.000 din itd.).

Nas Jugoslovane v NDR izredno cenijo. To pa ne le spričo vloge, ki smo jo odigrali v boju proti hitlerjevskemu nacizmu, temveč tudi zaradi naše načelne politike v povojnem obdobju. Čeprav spada kominformizem že v zgodovino, so nemški tovariši nekajkrat načeli to vprašanje, zatrjevali, da nikoli niso verjeli v odpadništvo jugoslovanskih komunistov, in izražali obžalovanje sprčo neutemeljenih obtožb nasproti socialistični Jugoslaviji.

Sprejeli so naju več kot prišerno. Nenehno so naju spremljali njihovi veterani — španski borci in nama izčrpno odgovarjali na vsa vprašanja, ki so naju zanimala. V Berlinu sva bivala

dvomno prah in dim, ki se mu na bojišču ni moč izogniti. Sicer pa nasprotnik lahko izvaja tudi umetne motnje. Računati je treba tudi na poškodbe in uničenje, zakaj kamere razmeščajo v coni učinkovitega ognja najrazličnejšega orožja. Napo-

sled pa je tudi sektor snemanja precej ozek.

Kljub vsem naštetim pomanjkljivostim pa je televizijska kamera obveščevalni službi lahko v veliko korist, poveljniki pa z njeno pomočjo laže poveljujejo svojim enotam.

Bivši borci ZDO in IX. SNO brigade

Občina Kočevje slavi 2. oktobra letos v OSILNICI svoj občinski praznik obenem s proslavo 25-letnice ustanovitve Osvobodilne fronte in vstaje slovenskega naroda.

1. oktobra bo skupščina občine Kočevje sprejela na svoji slavnostni seji odlok o domicilu IX. SNO brigade v Kočevju. V nedeljo, 2. oktobra 1966 pa bo glavni del občinske proslave v Osilnici:

ob 10. uri bo govoril na zboru narodni heroj Jože Ožbolt, za tem pa bodo odkrili spomenik, ki ga je izdelal akademski kipar Stane Jarm.

K tej proslavi vabimo v zbor vse bivše borce ZDO in IX. brigade. Iz Ljubljane se odpeljemo z avtobusi izpred univerze na Trgu republike (bivši Kongresni trg) v nedeljo, 2. oktobra 1966 zjutraj ob 7. uri.

Udeležite se proslave v čimvečjem številu!

Bivši borci ZDO in IX. SNO brigade
Stalni odbor

Fotografija z vprašajem

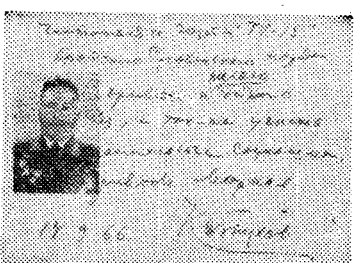


»Brigada na pohodu, Sv. Trojica — 4. maj 1944« piše na kartonu, ki je bila nanj nalepljena tale fotografija. Toda katera brigada, pri kateri Sv. Trojici? Ali je vse to res, ali je tudi datum 4. maj 1944 točen? Po partizanskih uniformah sodeč bi bil, le na drevesu na levi je nekolikanj premalo listja za začetek maja. Kdo je fotografiral in kdo so tovariši na sliki?

Miting v Berlinu

V Nemški demokratični republiki niti najmanj — v razliko od Zahodne Nemčije — ne prikrijevajo zločinske dejavnosti Hitlerja in njegovih nacistov, pa tudi ne kolektivne odgovornosti vsega nemškega ljudstva za vse gorje, ki ga je bil svetu povzročil nemški nacizem.

Pred seboj imam vrsto nemških šolskih knjig, ki obravnavajo novejšo zgodovino Nemčije in v drugih deželah. V 9. razredu — v NDR traja obvezno šolanje deset let — je novejša zgodovina obvezen predmet. Šolarji se natančno seznanijo z rusko okto-brsko revolucijo, nemško novembrsko revolucijo, revolucionarnim gibanjem v svetu v obdobju po prvi svetovni vojni, nastankom fašizma in protifašistične fronte, nacistično diktaturo v Nemčiji, potekom druge



Maršal Katukov, dvakratni heroj Sovjetske zveze, ki se je s svojimi 1900 tanki udeležil zaključnih bojev za Berlin, se je bralcev »TV 15« spomnil z naslednjimi besedami: »Bralcem lista »TV 15« bratskega slovenskega naroda pošiljam pozdrav in jim želim dobrega zdravja, prav tako pa tudi uspehov v izgradnji socializma.«

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Katastrofa »Hindenburga«

Sestega maja 1937. leta so ob 19.25 ameriški radijski poslušalci, ki so spremljali program črniške radijske postaje, slišali brzokone najbolj tragičen prenos od vseh, kar jih je kdaj bilo.

Reporter Morisson, ki so ga bili poslali na letališče Lakehurst v ameriški državi New Jersey, da bi poročal o pristaniku čezoceanskega cepelina »Hindenburg«, je po opisanju raznih podrobnosti nenadoma umolknil. Takoj nato se je spet oglašil, toda to ni bilo več poročanje, temveč preplašeno jecanje, iz katerega je bilo komaj moč razumeti besede:

»To je nekaj strašnega... Cepelin se je vnel... Nesrečni potniki... Pred našimi očmi umirajo...«

Nato je spet umolknil. Njegov tehnik mu je dajal znak, naj nadaljuje, toda Morissona je prizor tako prizadel, da je planil v jok in šele potem, ko se je spet zbral, je lahko pripovedoval dalje:

»Hindenburg« se je spremenil v ogromno baklo... Prizori so nepopisni... O tem res ne morem več...«

Po krajšem premoru je nadaljeval:

»Ne morem vzdržati,« je dejal. »Vrnil se bom v hangar, da mi vsega tega ne bo treba več gledati. Še nikoli nisem videl nekaj tako groznega.«

Tega dne je na letališču Lakehurst kakih tristo ljudi pričakovalo nemški cepelin »Hindenburg«, ki je redno vzdrževal promet na progi Frankfurt-Jersey. V cepelinu je bilo 59 članov posadke in 37 potnikov, čeprav je bilo prostora za 70 potnikov.

burga« in komandant letališča sta se po radiu pogovarjala o načinu pristanka. Toda kapetan v cepelinu ni hotel ničesar tvegati, brž ko je zvedel, da se na kraju, kjer bi njegova zračna ladja morala pristati, oblaki spuščajo čedalje nižje.

»Počakali bomo,« je rekel, »in krožili vse dotlej, dokler se ne bo vreme izboljšalo.«

Cepelin je krožil vse do starih. Takrat so vremenske razmere bile že boljše in »Hinden-

**Vsak član ZZB NOV
naj postane naročnik
»TV 15«**

burg« se je lahko približal stolpu za pristanek.

S cepelina so vrgli vrvi, ljudje na zemlji pa so jih zgrabili in jih pritrdili za drogove. Tedaj pa je oster blisk presekalo nebo in osupli ljudje na letališču so videli, kako je cepelin nenadoma zagorel. Fotoreporterji, poročevalci in drugi, ki so pričakovali znanice in sorodnike iz Evrope, so okameneli od strahu. Iz zračne ladje se je močno zablistalo, nato pa strahovito zagrmelo. Iz zadnjega dela »Hindenburga« je švignil plamen in preden so ljudje razumeli, kaj se pravzaprav dogaja, je odjeknila nova eksplozija, tokrat v sredini cepelina. Hip kasneje se je »Hindenburg« že spremenil v gorečega velikana, ki je počasi nihal sem ter tja. To je trajalo le nekaj sekund, nato pa se je cepelin prelomil na dva

»Izskočiva!«
»Počakajte, da poiščem ženo, ki je v kabini.«

Klemans ga ni čakal, Pane-sovih pa ni nikoli več videl.

Nikomur izmed dvanajstih članov posadke, kolikor jih je bilo na poveljniškem mostu gorečega »Hindenburga«, ni prišlo na misel, da bi izskočil. Ko je kapetan videl, da cepelinu ni rešitve, je zračno ladjo tako nagnil, da se je spodnji del ladje dotaknil tal. Tako so se lahko rešili tudi tisti potniki, ki niso imeli poguma, da bi že poprej izskočili. Le onim, ki so bili na mostu za sprehajanje in v kabinah, ni bilo več rešitve.

Posadki so dovolili izskočiti šele v zadnji sekundi. Večina se jih je rešila. Zadnji trije, ki so planili iz ruševin, so bili podobni gorečim prikaznim.

Komandant cepelina, ko je slišal obupno vpitje nekaterih potnikov v gorečem cepelinu, je skušal steči nazaj, da bi jih rešil. Enemu izmed članov reševalne ekipe je le stežka uspelo, da ga je potegnil nazaj na varno.

Katastrofa je zahtevala 36 človeških žrtev. Izmed 97 ljudi,

kolikor jih je bilo v »Hindenburgu«, se je rešilo 61 potnikov in članov posadke.

Po mnenju ameriško-nemške komisije je katastrofo »Hindenburga« povzročila eksplozija statične elektricitete, ki se je zaradi nevihte nabrala na zračni ladji. Brž ko so se kabli dotaknili tal, je prišlo do praznitve, ki je sprožila iskro in zažgala vodik v ladji.

Konstruktorji cepelina so sprva predvidevali, da bo cepelin napolnjen z negorljivim plinom helijem. Združene države Amerike, edini proizvajalec helija, iz političnih razlogov niso dovolile prodaje tega plina Nemčiji, nemške oblasti pa spet niso hoteli trošiti dragocenih deviz zato, da bi helij nabavili na črni borzi.

S katastrofo »Hindenburga« je bilo konec obdobja cepelinov. Čeprav so Združene države Amerike takoj nato pri izvozu helija ukinile vse omejitve, Nemci kljub temu niso več gradili zračnih ladij.

TAM, KJER SE
SPRELETAVAJO
JASTREBI

8

»Od partije smo prejeli po 6 piastrov na mesec. Bilo je dovolj za hrano. Za cigarete in pivo so mislili prijatelji, sicer pa smo ostali živi tudi brez tega. Kadar v partijski blagajni ni bilo belica, so nam rekli, naj se znajdemo sami. Znašli smo se vedno. Leta 1943 je v blagajni ostalo le 10 centimov. Dostikrat nismo premgli niti centima. Bili smo brez doma, a sedež partije je obkolila policija. Spali smo po poljih in med grobovi. Mrtvi so nas ščitili. Najhuje nam je bilo v letih 1931, 1932,



VIETNAMSKA VOJNA, KI JE LETOS PREŠLA V NAJKRITICNEJŠE OBDOBJE IN KI TRAJA ŽE POLNIH ENAJST LET, SE JE PRAKTIČNO ZACELA 12. FEBRUARJA 1955, KO SO AMERICANI ZACELI VADITI JUZNOVIETNAMSKO VOJSKO IN S TEM PREKRSLI DOLOČBE ZENEVSKEGA SPORAZUMA IZ LETA 1954.

1936, 1939 in še posebno 1941, po porazu Francije in z nacisti pred Moskvo. Vendar o končni zmagi nismo nikdar podvomili. Leta 1941 aretiranih tovarišev niso več vezali. Roke so jim enostavno predrl z železno žico in s splavov so jih metali v Mekong. Na tisoče in tisoče so jih tako pobili. In kdove koliko mrtvih je bilo v kaznilnici Poulo Condor. Zjutraj si se zbudil, pa si opazil, da je tovariš ob tebi mrtev — zaradi boleznih in zaradi mučenja.«

Koliko let so Vietnamci v borbi?

»V času avgustovske revolucije, leta 1945 rojeni fantje imajo danes že dvajset let in odhajajo v borbo. Veste, fantje tega rodu, ki začnajo zasedati naša mesta, so višji in lepši kot mi. Moj sin je visok 165 cm, tj. 9 cm več kot jaz. Naša dekleta so lepša kot njihove matere; ni jim treba več garati že od detinstva. Pomislite, vse to cvetje Vietnamu sovražnik kosi brez usmiljenja. Kljub temu mladina zavzema izpraznjena mesta in se ne obotavlja. Moj sin je zdaj star sedemnajst let in kmalu bo odšel...«

V njegovih besedah ni retorike.

Thai Nguyen, 12. februarja.

Nebo je živo in tlačejo nizko. Metalurški kombinat se nam je pokazal v svetlobi, ki je značilna za jesen v Lombardiji.

Premog iz Hong Gaya, plus železo iz sosednjih rudnikov plus vietnamsko delo plus kitajska tehnična pomoč, to so visoke peči v Thai Nguyenu. Tovarno so zgradili v dolini, kjer je še pred leti raslo samo grmovje.

S čudnimi občutki in sru opazujem vietnamske delavce, iz katerih rok prihaja železo. Tako drobni so, da se mi zdijo za polovico manjši od naših železarjev. Videti so kot nekaki siromašni astronauti, ko švigajo okrog tekočega jekla.

Ko smo prišli iz plavžev, so tovarniški zvočniki oznanjali vest, da so Američani bombardirali šolo v pokrajini Ha Tinh. Ubilih ali ranjenih je bilo 79 otrok.

Thai Nguyen, 13. februarja.

Kljub znaku za preplah plavžarji ostanejo pri pečeh. Vsi drugi stečejo v strelske järke. Z žerjavov v oddelku za strojništvo se spustijo kar po vrvi, kot Tarzani, da so pred spodaj. Plavža ne smejo zapustiti, celo inženir ostane pri njih. Če jih letala napadejo, se skrijejo za zaščitnim zidom v kotu.

Thai Nguyen, 14. februarja.

Ogledali smo si spalnico, kjer spijo samski delavci. Nad posteljami so slike: matere, dekleta, filmske igralk. Povprečna starost zaposlenih znaša 22 let. Kakih dvesto se jih je zbralo okrog nas. Pravi, da jim je bilo ob začetku hudo in da bi se bili najraje vrnili v domačo vas. »Stari« delavci jim morajo nuditi psihološko pomoč. Nenadni prehod iz kmečkega okolja pa je bil manj težaven, kot bi si mislili mi tučji. Ljudje iz partijskih vrst, ki odhajajo propagirati zaposlitev v industriji, so jim prikazali delo v kombinatu le z negativne strani in kot zelo naporno. »Takoj ne boste postali delavci. Nekaj časa boste morali delati še s krampom in lopato, kot nevalificirani delavci.«

Poročeni običajno ne mislijo na to, da bi poklicali svoje žene semkaj. Zadovoljni so, da so ostale v vasi in v zadruzi. Če imaš ženo v vasi, pomeni, da še nisi podrl za seboj vseh mostov. Vietnamci so namreč zelo navezani na rojstni kraj. Šele neka žena, laborantka, mi je izrazila željo, da bi moža, ki je pravkar končal študije na politehniku v Hanoiu, poslali v službo sem. Vidim, da so tukajšnje žene bolj dovzetne za hitrejši napredek. Zaposlena dekleta so zelo mlada. Ali je bilo zelo hudo zapustiti družino? Ali so se starši močno upirali? Nikakor ne.

S Hungom in Hunom sem se v avtomobilu pogovarjala o tem vprašanju. Meni se je zdelo, da starši za čudo radi privolijo v odhod hčera. Hung je menil, da gre po večini za hčere žen, ki so sodelovale v revoluciji in so se docela navzele modernega življenja. Hun je dejal, da nekaterim staršem gotovo ni bilo vseeno, niso pa jim preprečili odločitve. Partijska organizacija je v mnogem vplivala na starše. Marsikateri starši so se vdali ob misli, da bodo dekleta zaslužila več v osmih urah kot na kmetiji ves dan.

Delavci v kombinatu Thai Nguyen zaslužijo v povprečju 70 dongov na mesec. Kdor dela na akord, zasluži tudi čez 100 dongov. Komaj diplomirani inženir ima 80 dongov, njegovi starejši kolegi pa največ 150. Pri plačah se ravna po povprečni ravni kmeta, ki služi kot podlaga, da ne bi povzročili razkola v sedanjih enotnosti obeh družbenih razredov.

Hanoi, 18. februarja.

Ena izmed neumnosti francoskega kolonialnega režima: vietnamski otroci so se morali v šoli učiti na pamet: »Naši predniki so bili Galci.« Praznik Jeanne d'Arc je bil indokinski narodni praznik.

NADALJEVANJE

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE *terital*
TOVARNE *Svilanit* KAMNIK

Balon je bil napolnjen z vodikom in so zato v cepelinu veljali še posebni protipožarni ukrepi. Ze pri odhodu iz Frankfurta so potnikom pobrali vžigalice in vžigalnike, kadilci pa so imeli na voljo poseben salon, ki je bil skrbno oddvojen od drugih prostorov na zračni ladji.

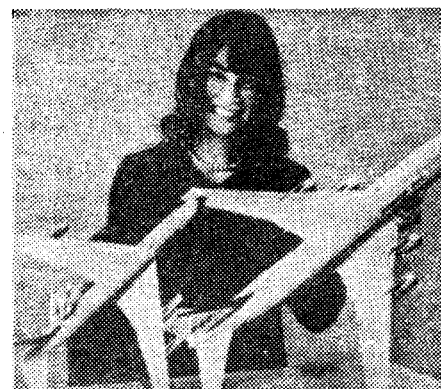
»Hindenburg« je kako uro krožil nad New Yorkom, da bi se izognil viharim zračnim tokovom, ki so mu zapirali pot proti Lakehurstu. Ob treh popoldne se je vreme izboljšalo in »Hindenburg« se je lahko spustil nižje. Ob pol štirih so na letališču ljudem, ki so pričakovali cepelin, že lahko sporočili, da »Hindenburg« ni več daleč. Na svojih mestih so tudi že bili ljudje, ki so skrbeli za pristanek cepelina. Kapetan »Hinden-

svetovne vojne in protinacističnim gibanju v raznih deželah in z dogodki po končani drugi svetovni vojni. Podobne učbenike o zgodovini in socialistični družbi pa imajo tudi za 10. razred in srednjo šolo. Nisem strokovnjak za šolstvo, toda postalo me je sram, ko sem se spomnil, kako malo ve naša mladina o naši bližnji preteklosti in kako malo je v naših šolskih programih vprašani, ki se nanašajo na narodnoosvobodilni boj jugoslovanskih narodov in revolucionarna gibanja drugih ljudstev. Ni mi bilo težko ugotoviti, da so v NDR v tem oziru daleč pred nami.

V NDR pa razširjajo revolucionarne tradicije in razkrinkavajo nacizem tudi na razne druge načine. Mednje spadajo tudi mitingi, ki jih imajo na dan žrtev fašizma (drugo nedeljo v septembru vsakega leta) po vseh krajih Nemške demokratične republike, osrednji miting pa je v Berlinu. Ta ima že internacionalni karakter ne samo zaradi prisotnosti mnogih tujih delegacij, temveč predvsem zaradi aktualiziranja mitinga na sedanje razmere v svetu. Na letošnjem mitingu so govorniki iz NDR, Zahodne Nemčije, Sovjetske zveze, Francije in Italije razkrinkavali poskuse ameriške vlade, da z vmešavanjem v Južnem Vietnamu sproži novo svetovno vojno, in zahodnonemško vlado, ki daje čedalje večjo potuho fašističnim elementom in ogroža mir v Evropi.

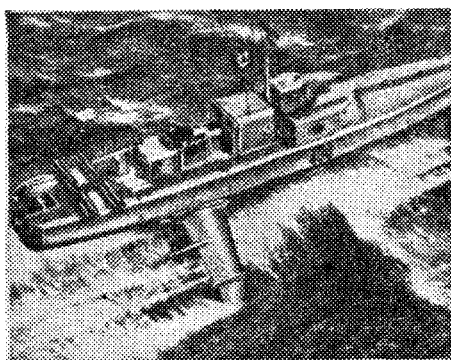
(Nadaljevanje prihodnjici)

HELIKOPTERJE
V PLAMENIH je
moč v Južnem
Vietnamu videti
dokaj pogosto. Ta,
ki ga nam kaže
slika, je helikop-
ter tipa »CH-447«,
v katerega se lah-
ko vkrci 34 voja-
kov, leti pa s hi-
trostjo do 230 ki-
lometrov na uro



PO. LE-
TALO »BOEING
747«, izdelek ame-
riške družbe z
enakim imenom,
bo precej večje od
svojega predhod-
nika »Boeing 707«. V
novem letalu,
ki bo tehtalo 308
ton in letelo s hi-
trostjo 1000 kilo-
metrov na uro, bo
namreč prostora
za 490 potnikov

PROTIPODMOR-
NISKI HIDRO-
KRILEC, ki ga
grade v Kanadi,
bo imel kakih 200
ton, dolg pa bo 45
metrov. Opremili
ga bodo s plinsko
turbino in diesel-
skim motorjem.
Hitrost, ki jo bo
lahko dosegel, bo
presejala sto ki-
lometrov na uro

Kakšni so
najnovejši stroji
za sekanje grmovja

Sodobne armade imajo med svojo opremo najrazličnejše stroje: za vrtnanje posamičnih zakonov, za kopanje strelskih jarkov, razne specialne buldožerje, motorne žage itd. Vsem tem strojem pa sedaj lahko dodamo še poseben stroj za čiščenje zemljišča, sekanje grmovja, odstranjevanje podrtih drevec.

Ameriško vozilo te vrste je pravzaprav navaden gosenični traktor modela 750, ki ima spredaj velik boben. Tega je moč spuščati ali dvigati. Na osovino v bobnu je pritrjenih 70 rezil iz najtršega jekla. Boben je širok 180 cm, njegov premer — skupno z noži — pa znaša 100 cm. Med obratovanjem se osovina v bobnu hitro vrti, noži pa sekajo grmovje in drobpremika s hitrostjo kakih deset kilometrov na uro, za seboj pa najše drevje. Stroj se pri tem pušča 180 cm širok očiščen pas.

N

Vse za šolo boste ugodno kupili
v 3. nadstropju trgovske hiše

nama

LJUBLJANA

Brežnjev v Jugoslaviji

Obisk generalnega sekretarja sovjetske partije Leonida Brežnjeva je vedno pomemben dogodek. Generalni sekretar največje in najbolj reprezentativne partije na svetu lahko govori tudi v imenu velike države.

En sam pogled na svetovno karto nas prepriča o tem. Sovjetska zveza obsega šestino zemeljske oble, po številu prebivalstva je na tretjem mestu na svetu — kojs za Kitajsko in Indijo. Njen industrijski potencial je drugi na svetu. Razvoj Sovjetske zveze je fenomen, ki ga bo zgodovina vedno omenjala. Leta 1929, ko je začela prva petletka, je bila to še agrarna dežela s slabo razvito industrijo, izčrpana po težki državljanski vojni. Bila je obkoljena z vseh strani. Začeti je morala vse znova in z lastnimi močmi.

Zgodovinarji dvajsetega stoletja bodo morali poudariti predvsem to: nobena država ni tako hitro izvedla svoje industrijske revolucije kot Sovjetska zveza. Vedno znova bodo ekonomisti, zgodovinarji, sociologi analizirali ta razvoj. Posebno v Aziji pa tudi na drugih kontinentih.

Anglija je imela svojo industrijsko revolucijo. Izvedla jo je s pomočjo kolonij in za ceno ogromnih žrtv domačega prebivalstva. Otroci so delali po rudnikih, žene so delale, za nedelje niso vedeli.

Amerika je imela svojo revolucijo. Evropa je dala delovno silo, Amerika je dala organizacijo, bogata narava je nudila vse, rude, polja, reke, dva oceana. Amerika je kmalu prehitela vse druge države.

Nemčija je začela industrializacijo po zmagi nad Francijo — leta 1871. Nemški čudež je presenetil svet. V srečev Evrope je nastala močna država. Obrnila je orožje proti Evropi in izzvala dve svetovni vojni. To je tragika nemškega zgodovinskega razvoja.

Japonska je začela leta 1868 industrijsko revolucijo. V nekaj desetletjih je postala ena najpomembnejših sil na morju. Danes je tretja ali četrta industrijska država na svetu. Besedo japonski čudež lahko pišemo brez narekovanja.

Tri revolucije bo zgodovina vedno omenjala: francosko, rusko in kitajsko. Prva je bila leta 1789, druga 1917, tretja pa leta 1949. Drugo leto bo Sovjetska zveza proslavljala pedesetletnico Oktobra. Kako se je od takrat spremenil svet!

Prebuditelj so se novi narodi, Afrika je postala iz objekta subjekt zgodovine, v Aziji ni več nekdanjih kolonialnih imperijev. Sovjetska zveza ni več izolirana, ne bori se več za svoj obstoj. Njen glas je vse močnejši, njena beseda pomeni vse več.

Ustavila je napredovanje nemških armad na Volgi, pomagala je Kitajski pri ustanavljanju industrije, zgradila je močnejše objekte v Združenih arabskih republikah, Indoneziji, Kubi, Afganistanu.

Ni mogoče razpravljati o svetovnih vprašanjih brez sodelovanja sovjetske diplomacije. Nemčija je kljub velikemu industrijskemu potencialu samo evropska država, Indija, kljub temu, da ima 500 milijonov ljudi, lahko nastopa samo v svojem imenu. Francoske govore na vseh kontinentih, razen v Avstraliji, vendar lahko v Parizu govore le v imenu Francije.

Politični obzornik

Kitajska želi nastopati v imenu Azije, Afrike in Latinske Amerike, vendar za to še nima prave legitimacije. Njene ambicije so velike, zato jih tudi ne more uresničiti. Kitajska zagovarja permanentno revolucijo. V očeh kitajskih voditeljev 700-milijonska država ne more biti niti premagana niti uničena. Preživela bo atomski napad — atomsko apokalipso. Na razvalinah atomske vojne se bo rodil nov svet — svet komunizma.

Nemško vprašanje, Vietnam in pa kitajski ekstremi — to so problemi, o katerih sovjetski predstavniki zdaj toliko razpravljajo. O teh vprašanjih so govorili tudi v Beogradu. Čeprav vietnamsko vprašanje ni na dnevnem redu Generalne skupščine, je vendar tema, o kateri govorijo vsi delegati.

Sovjetska diplomacija se trudi, da bi prišlo do ustavitve sovražnosti v Vietnamu, vendar tega na glas ne sme povedati. V Pekingu bi jo kojs obtožili, da zagovarja ameriško politično linijo. Vietnamski konflikt ni v interesu Sovjetske zveze, saj samo razširja kitajske pozicije v Aziji.

Nemčija je v srečev Evrope in je izzvala dve svetovni vojni. V drugi svetovni vojni so Nemci prodrli do Pirenejev in Kavkaza. Evropa mora imeti garancije, da se to ne bo več ponovilo. Nemčija ne sme imeti atomskega orožja, ostati mora izven vseh blokov.

Zdaj je položaj tak: Vzhod in Zahod obtožujeta drug drugega, da napeljujejo vodo na svoj mlin. Mnogi mislijo, da je prava sreča, da je Nemčija razdeljena na dve državi. Daljnovidni državni menijo, da bi bila združena, miroljubna enotna nemška država najboljša garancija miru v Evropi. Dejstvo pa je, da niso danes ne v Parizu ne v Londonu in Moskvi preveč navdušeni nad tem, da bi se obe nemški državi združili.

Med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo v teh vprašanjih ni načelnih razlik. Jugoslavija je bila ena prvih žrtv nemškega napada. V Jugoslaviji gledajo zelo skeptično na agresivne izjave kitajskih voditeljev. Glede Vietnamu pa smo mnenja, da so ne le Američani, ampak tudi kitajski voditelji krivi za sedanji krvavi obračun.

Kakor vedno, bo tudi tu moral zmagati razum. Dokler bodo govorile strasti in bodo odločali generali, ni pričakovati rešitve. M. O.

U Tantovo razočaranje

U Tant je iz Azije, iz Burme. Po svoji profesiji je diplomat, po filozofiji budist, po svojem značaju trezen, objektivni. Že od svojih študentskih let se je navedil gledati na življenje nepristransko, z zgodovinske perspektive. Njegove simpatije niso ne na strani levih ne desnih.

Njegovo letno poročilo o delu svetovne organizacije je bilo zelo pesimistično. To je presenetilo celo njegove sodelavce. Se nikoli ni bilo nobeno poročilo tako kritično, kot je bilo letošnje.

U Tant ima že razloge za to. Dobro pozna Američane, bil je nekaj časa tudi generalni konzul Burme v Hanou, glavnem mestu Severnega Vietnamu. Takrat se je seznanil tudi s Ho Chi Minhom.

Konflikti v Aziji se vsi tako dolgo rešujejo. Leta 1953 je prišlo na Koreji do premirja, miru še ni. Korejsko vprašanje še danes ni rešeno.

Indija in Pakistan sta že od leta 1949 v sporu zaradi Kašmira. Lani sta se zapletli celo v krvav spopad. Kašmir je še vedno sporno jabolko.

Arabi in Židi so leta 1949 sklenili premirje, vendar nadaljujejo hladno vojno. Za Arabce je izraelska država še vedno »okupirana Palestina«.

Azijska scena je polna takih in podobnih absurdov. Definitivnih rešitev ni. Le čas lahko reši nekatera vprašanja.

Generalni sekretar svetovne organizacije ne vidi nobene možnosti, da bi lahko v bližnji bodočnosti rešili vietnamsko vprašanje. Zdaj govore strasti, vsi njegovi pozivi so bili zaman.

Svetovna organizacija je v zadnjih dvajsetih letih posredovala v vrsti vprašanj. V Vietnamu je praktično brez moči. Zakaj? Ker gre za konflikt velikih dimenzij. Gre za konfrontacijo med Kitajsko in Ameriko, obe merita tu svoje moči, razširjata svoje tipalke po Aziji.

U Tant je ondan jasno in glasno obsodil tiste, ki trdijo, da gre za vojno med komunizmom in demokracijo. Ne, gre za obrambo ljudstva, za usodo vietnamskega naroda kot celote. Vojna v Vietnamu ima vse značilnosti državljanske vojne, toda v tej sodelujeta Amerika in Kitajska. Vsaka v drugi obliki. Američani direktno, Kitajci bolj indirektno.

Trenutno ni nobene možnosti, da bi pogasili ogenj. Vojna se nadaljuje. U Tant je zato že napovedal, da ne bo več kandidiral za generalnega sekretarja svetovne organizacije.

Prepošten je, da bi lahko pasivno gledal, kako se pred njegovimi očmi razvija in razširja konflikt, kako je celo OZN v takem primeru brez moči.

»Čas in dokumenti«

Nasi narodnoosvobodilni borbi je v programu televizijskih studiov čas kaj skopo odmerjen. Zato smo se toliko bolj razveselili vesti, da pripravljajo studio Beograd v novi jesensko-zimski sezoni televizijsko serijo »Čas in dokumenti«, ki bo v celoti posvečena NOB. Da naše bralce približe seznanimo z novo serijo, smo iz »Studija«, informativnega lista za televizijo, radio, film in gledališče, povzeli naslednje sestave.

V začetku oktobra prične studio Beograd z novo televizijsko serijo »Čas in dokumenti«. Ta zanimiva serija o ljudeh in njih usodah v času NOB bo vsakek nadomestila običajno pomanjkanje podobnih oddaj v programu naše televizije. Gledali jo bomo vsakih petnajst dni v soboto zvečer.

Scenarij za prve tri oddaje je napisal Zivorad Mihajlović-Silja, znan beograjski novinar in avtor kriminalnih romanov. Zaposlili smo ga, da nas v kratkem seznani z značajem te serije.

»Čas in dokumenti« želi neposredno in zanimivo spregovoriti o času narodnoosvobodilne borbe, poudariti in zabeležiti razburilive dogodke in usode njenih udeležencev. — Kako daleč ste že v pripravih za realizacijo teh oddaj?

— Prvi dve oddaji smo že posneli, za tretjo sem predal tekst, v pripravi pa jih imam še nekaj.

Prva oddaja Zivorada Mihajlovića ima naslov »PETROVA GORA«. To je zgodba o znani partizanski bitenici, ki jo je Bluro Jurjević-Brača po nalogu partije osnoval v Iordunski Petrovi gorl 1. oktobra 1941. Leta. Se 1. oktobra 1941. leta je bil sprejet prvi ranjenec in od tedaj se je v tej bitenici zdravilo preko 10.000 ranjencev. V bitenici, ki

je Nemcem ni uspelo odkriti, je umrlo okoli 1000 ranjencev. Samo imena petih padlih borcev so vrezana na mladih stebilih...

Režiser »Petrove gore« je Cedimir Macura. »BFG« je naslov druge oddaje Zivorada Mihajlovića v seriji »Čas in dokumenti«. V njej so sodelovali preživeli iz znanega boga iz kaznišnice v Sremski Mitrovici avgusta 1941. leta. Režiser je Milutin Stanišić.

Dogodek v Kragujevcu avgusta 1941. leta, ko je Jovanović-Koragin sežgal zemljevid in vrsto drugih zanimivih dokumentov, je Mihajlović obdelal v tretji oddaji pod naslovom »GODBA MLADOSTI«.

Zivorad Mihajlović pripravlja še nekaj tem za serijo »Čas in dokumenti«. Cetrti, na primer, govori o enem izmed narodnoosvobodilnih odborov v Srbiji, a ena izmed naslednjih opisuje primer otoka iz katerega prebivalci so vsi odšli v partizane. M. S.

Wolfram Eberhard: Zgodovina Kitajske

Vsako tujo deželo in njeno ljudstvo razumemo lahko šele, če ju poznamo. In priznati moramo, da Kitajsko pri nas slabo poznamo. Zato bo našim ljudem za razumevanje kitajskih problemov močno dobrodošla knjiga, ki jo je pravkar izdala Državna založba Slovenije v zbirki Kultura in zgodovina. Gre za zgodovino Kitajske, za knjigo, ki ni namenjena znanstvenikom, temveč šir-

šim krogom bralcev, ki žele spoznati preteklost te ogromne dežele, katere prebivalstvo predstavlja eno šestino sveta. Napisal jo je Wolfram Eberhard, ki velja za enega najbolj znanih poznavalcev kitajske zgodovine in sploh kitajskega sveta. Knjiga nam posreduje avtorjeve raziskovalne zaključke o zgodovini Kitajske, obenem pa tudi ugotovitve drugih izvedencev za kitajsko vprašanja. Pri nastanku dela pa so avtorja vodile različne pobude. Predvsem namen, da bi z zgodovino kitajske dežele odpravili številne zmotne predstave o preteklosti Kitajske, predstave, ki so se po krivdi polznanstvenih knjig ugnedile med širokimi množicami. Obenem pa je imel s knjigo namen podati ugotovitve trehstnega stanja sinoloških raziskovanj.

Na te svoje namene opozarja avtor že v uvodu in pri tem poudarja, da obstoje številne zgodovinske knjige o Kitajski. Ene od teh so prokitajske, druge pa antikitajske. Prvih je danes več kot drugih. Toda Eberhard se ni opredelil niti za ene niti za druge in ni imel namena s svojo knjigo dokazovati, da je kitajska kultura največkratnja in najstarejša, temveč je hotel s prikladno zgodovinskega razvoja razložiti, kako je Kitajska prispela do stanja, v katerem se sedaj nahaja. Življenje cesarjev, velike bitke in posamezna junaka dejanja niso tako važni kot odkritje velikih sil, ki stojijo za temi procesi in ljudmi. Samo če poznamo te sile in protisile, moremo spoznati pomen posameznikov v kitajski zgodovini. Samo potem ko kitajska zgodovina razumljiva inu sistem, ki je malo pozna vzhodno Azijo in ne ve kaj začeti z naševanjem vladarskih hiš, imen cesarjev in bitk. Avtor pri tem opozarja, da so se nazori o kitajski zgodovini zdaj leta močno spremenili. Do nekako pred dvajsetimi leti so obstajali za najstarejšo kitajsko zgodovino samo pisni viri iz poznejših obdobij. Zdaj obstoje številne izkopanine, na podlagi katerih je mogoče kritično premostriti pisne vi-re. Začelo se je etnološko, antropološko in sociološko raziskovanje Kitajske in njenih sosedov. Spremenila se je tudi slika o kitajskem starem in srednjem veku, ker se je izkazalo, da dosedajni letopisi, ki so bili predvsi zgodovinski viri, niso bili objektivni, temveč zavestno prikrojeni določenim namenom. Eberhardova knjiga naj bi torej posredovala najnovejše izsledke in kritične ugotovitve proučevalcev kitajske zgodovine kakor tudi stanje te znanosti.

Seveda bodo kritično besedo o tem delu izrekli lahko samo strokovnjaki. Toda v času, ko kitajsko vprašanje pretresa svet in ko nimamo o Kitajski pravzaprav nobenega novejšega zgodovinskega dela v slovenščini, bo nova knjiga močno dobrodošla za spoznavanje te velike dežele in razumevanje njenih problemov. Čeprav zgodovina ne daje direktnega odgovora na sedanja aktualna vprašanja, ki pretresajo Kitajsko, bo vendar spoznavanje preteklosti Kitajske v marsikomu in marsikomu pomagalo razumeti sodobnost, v tem smislu seveda velja novo delo toplo pozdraviti.

Slovenskim bralcem je treba še pojasniti, da knjiga ni preobsežna, da je skorajda precej skop. Zlasti za tako dolgo obdobje tako velike dežele. Toda namen avtorja je bil dati le splošno obziranje. Zahvaljujoč bralcu pa avtor knjige v bibliografiji opozarja na literaturo o Kitajski in mu svetuje, kje naj si išče novih podatkov. Knjiga je napisana kronološko in v trinaajstih poglavjih prikazuje vsjo zgodovino do današnjega časa. Res pa je, da se povojnih dogodkov dotika le mimogrede.

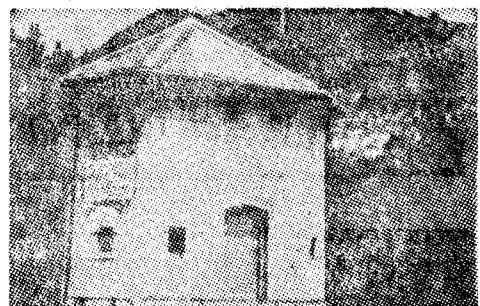
A. B.

Partizanski filmi v fototeki Vesna filma

Doslej nas je že več občinskih združenj borcev NOV prosilo, naj jim posredujemo naslove filmov s tematiko narodnoosvobodilne vojne, ki jih je moč dobiti za predvajanje. Povprašali smo podjetje za izposojanje filmov »Vesna film« v Ljubljani in izvedli, da imajo v fototeki naslednje širokotrčne filme s tematiko NOV:

- Balada o trobenti in oblaku ● Druga stran medalje ● Ešalon dr. M. ● Izdajalec ● Kala ● Na svoji zemlji ● Od monarhije do republike ● Osmi vrata ● Partizanski dokumenti ● Prometej z otoka Viševica ● Pogled v zenico sonca ● Sam ● Trenutki odločitve.

MOST IN MUZEJ IV. OFENZIVE



Nemški bunker, ki so ga Nemci uporabljali za obrambo mosta v Jablanici, so preuredili v spominski muzej

Ob obali reke Neretve pri Jablanici hranijo dva svojevrstna zgodovinska spomenika: nekdanji nemški bunker, ki je služil za obrambo mostu, in ostanke oziroma ruševine nekdanjega mostu čez Neretvo. Ta most so po ukazih vrhovnega komandanta Tita porušile enote NOV v času slovitve bitke za ranjenice in prehoda čez Neretvo.

Z zgraditvijo nove železniške proge Sarajevo—Ploče bodo odstranili most, po katerem pelje sedaj ozkotirna proga. S tem pa bo mogoče rekonstruirati tisti most, ki je bil porušen v Jablanici za časa IV. ofenzive. Deloma ohranjene ostanke, ki so zdaj v vodi ali štrle iz nje, bodo izveleli in jih postavili na istem mestu, kjer je stal nekoč most.

Betonski bunker, v katerem je zdaj muzej — spomenik Jablanice, bodo, kot kaže, tudi rekonstruirali. Na zidovih bunkerja je vzdana spominska plošča z naslednjimi besedami: »Na tem mestu so v odločilnem času IV. ofenzive, 6. marca 1943. leta, borci II. dalmatinske udarne brigade prvi prešli Neretvo preko ruševin in razbili sovražnika.«

Ker so se v Jablanici že začeli pripravljati na proslavo ob 25-letnici teh pomembnih dogodkov, predvidevamo, da bodo ne samo rekonstruirali nekdanji most čez Neretvo, temveč tudi zgradili novi spominski muzej, v katerem bodo shranili dokumente, ki spominjajo na te danje dogodke.

A. B.

Pravni nasveti

T. R., Ljubljana — Ste vdova po 100 % vojaškem vojnem invalidu, ki je umrl leta 1960. Stari ste 43 let in imate tri otroke, od katerih je starejši sin že v službi, 17 let stara hčerka je učenka II. letnika šole za zdravstvene delavce, najmlajša hčerka, ki je stara 15 let, pa je učenka I. letnika šole za otroške sestre. Dobivali ste družinski invalidski dodatek ter dodatek za samohranilce. Pred nekaj dnevi pa ste bili klicani na občino Vič-Rudnik, kjer vam je neka uslužbenka povedala, da ste zdaj izgubili pravico do invalidnine in invalidskega dodatka, ker je vaša hčerka dopolnila 15. leto starosti. To se vam še ne zdi najhujše, ker bo invalidski dodatek sedaj pripadal hčerki, toda prizadelo vas je to, da ste izgubili pravico do socialnega zavarovanja iz tega naslova. Ker ste bili vseskozi gospodinja in mati, vas to prizadene, ker bi tako do 55. leta ne imeli pravice do socialnega zavarovanja. Spra-

šujete, ali je postopek pravilen in ali vam res ne pripada pravica do invalidnine in invalidskega dodatka in res nimate pravice do socialnega oziroma zdravstvenega zavarovanja?

Naj vam postrežemo najprej z zakonskimi predpisi oziroma določbami zakona o vojaških vojnih invalidih. V smislu določil cit. zakona ima vdova umrlega vojaškega vojnega invalida od I. do VII. skupine pravico do invalidnine, če je bila na dan smrti svojega moža, invalida stara 45 let oziroma bo od dneva smrti v petih letih dosegla to starost. Sicer ima vdova pravico do pokojnine samo, če je nesposobna za pridobivanje ali postane to v omenjenem roku. Če pa sestavlja ožjo družino umrlega vojaškega vojnega invalida z enim ali več otroki, ima vdova pravico do družinske invalidnine skupaj z otroki ne glede na prej omenjene pogoje. To pa toliko časa, dokler ima kdo od otrok pravico do družinske invalidnine. Če

Pravica do družinske invalidnine

vdovi pravica do invalidnine preneha, ker preneha pravica do invalidnine otrokom, ji pravica do družinske invalidnine ostane, ko dopolni 45 let oziroma postane nesposobna za pridobivanje. Pri tem pa je treba seveda vedeti, da gre otrokom pravica do družinske invalidnine do dopolnjenega 15. leta, če se šolajo, pa do konca predpisane rednega šolanja, vendar najdalj do dopolnjenega 26. leta, če so nezmožni za pridobivanje, pa jim gre pravica do družinske invalidnine, dokler traja nezmožnost, vendar samo, če je ta nastopila pred 15. oziroma 26. letom starosti.

Glede na citirana določila zakona o vojaških vojnih invalidih sklepam, da gre v vašem primeru za pomoč oziroma za netočno ugotovljena dejstva. Vaša hčerka je dopolnila 15. leto, zato ji ne bi šla več pravica do družinske invalidnine, če se ne bi šolala. S tem pa bi tudi vi izgubili pravico do družinske invalidnine. Vendar pa imate vi še starejšo hčerko, ki

se tudi šola in je tudi upravičena do družinske invalidnine. S tem pa bi vam še nadalje šla pravica do družinske invalidnine, skupaj z obema hčerkama, ki se redno šolata. Vsaj sklepam, da se hčerki glede na šoli, ki ju obiskujeta, redno šolata. Zakaj bi vam potem ne šla več od dopolnjenega 15. leta mlajše hčerke družinska invalidnina, ni jasno.

Glede zdravstvenega varstva pa so predpisi zakona o vojaških vojnih invalidih jasni. Učivalci družinske invalidnine imajo pravico do zdravstvenega varstva, če dobivajo invalidski dodatek ali otroški dodatek. O invalidskem dodatku smo v našem časopisu že večkrat pisali in na tem mestu pogojev za pridobivanje invalidskega dodatka ne bi ponovno navajali. Če pa ste doslej izpolnjevali pravico do invalidskega dodatka in če se pogoji niso spremenili, vam gre pravica do njega še naprej.

VIDA KLATZER

Bralec bo tudi spoznal, da je knjiga napisana izredno živo in zanimivo ter bo zato zadovoljila vsakogar.



Naše vrste se redčijo

Umrla je tovarišica Lina Badalić-Stana, predmetna učiteljica s šole »Pinko Tomazič« v Kopru, stara 45 let.

Pokojnica je bila otrok delavske družine iz goriskega predmestja in se je že spomladi 1942 vključila v delo za osvoboditev. Delovala je v Gorici, nato pa po Goriski, Tolminski, Vipavski in na Krasu. Spomladi 1944 so jo poslali v politično šolo na Kočevskem Rogu.

Spoznali sva se, ko se je prek Krasa vračala v domače kraje. Navdušeno mi je pripovedovala o osvobojenem ozemlju, o Beli krajini in Rogu in o vsem, kar se je naučila v šoli.

Spet je delovala v Brdih in v gorških okolici, ustanovljala nove in nove aktivne SKOJ. Potem pa so jo ujeti Nemci in jo odpeljali v koncentracijsko taborišče. Mučena, pretepena in sestradana je dočakala svobodo in se vrnila v Gorico. Spet je delala vse, kar so od nje zahtevali. Od tam so jo premestili v Koper, kjer je bila zaposlena na okrajnem komiteju. Kasneje je odšla v šolo v Grobelno in postala učiteljica.

Rada je imela mladino in svojo službo, izpopolnjevala se je, toda začela jo je razjedati zahrbtna bolezen, ki jo je nazadnje spravila v prezgodnji grob. Ko so jo pokopavali, so za njo jokali šolarji njenega zadnjega razreda, ki jim ni bila samo razredničarka, ampak tudi mati.

Med Sotlo in Bistrico ...

Kozjansko je pokrajina, ki se razprostira med Sotlo in Bistrico. Plodne zemlje ni veliko, ker je območje Bohorja gozdno in v glavnem nenaseljeno razen naselij Vertnik in Log. Oba ta kraja sta znani partizanski vasi. Prav pod Bohorjem pa se ob potoku Bistrica nizejo vasi, trgi in zaselki, ki so bili že leta 1944 svobodni. To so Zabuškovec, Zagorje, Pilštajn, Podlog, Lesično. Postojanke v teh vaseh je v glavnem uničil Kozjanski partizanski odred.

Toda svoboda ni trajala dolgo, le od 7. julija do ustaškega vpada 10. decembra 1944...

Pilštajn so partizani osvobodili 15. julija 1944. Kozjanski odred ni pri tem naletel na hujši odpor. Komandir nemške posadke Wiliam Freiberg ni hotel žrtev, ni pa tudi sovražil naših ljudi. Zato ga je tudi Hitler poslal v ta odmaknjeni in nevarni košček svojega rajha.

deljek, noč od ponedeljka na torek in še v torek nekaj ur. Nemcem je že začelo primanjkovati streliva, tedaj pa so dobili pomoč s tanki. Naša brigada se je umaknila proti Pilštajnu ter vzela s seboj ranjence in ujetnike. Nekaj časa so nas Nemci zasledovali, vendar ne daleč.

Po tem napadu je bilo na Kozjanskem nekakšno zatišje do decembra. Takrat so Nemci in ustaši priredili hajko. Po vseh so srdito požigali in pobijali.

Trije dnevi bojov 13. brigade v Kozjem so zapustili na Kozjem mnogo spominov. Pilštajnski tržani so se nadejali, da bo poslednji njihov kraj bolj varen pred nenadnimi vpadi.

»Stali smo na hodniku domače hiše,« mi je pripovedovala mama. »Od tam se je lepo videlo po vsej dolini. Po cesti

Takrat pa smo nosili borcem hrano na položaj, toda samo do križa na Sonovem v Novi vasi. Naprej je bilo nevarno. Nenadoma so prižvižgale pred nas granate, še pred Sonovim. Ni smo vedeli, kaj se dogaja na Kozjem, razen tistega, kar so nam povedali ranjenci. Nemci so se zagrizeno upirali, pa tudi oboroženi so bili dobro. V župnišču so verjame imeli bunkerje, iz katerih so držali v šahu ves glavni trg. Kljub temu niso dolgo vzdržali. Partizani so zajeli več ujetnikov in jih pripeljali v Pilštajn.

»Videl sem, kako so jih streljali,« mi je povedal stric, ko sva se vzpenjala v strmi pilštajnski hrib. Ustavila sva se, kjer cesta zavije v trg, druga pot pa v dolino Bistrice. Zdaj je tam smetišče.

»Pripeljali so jih na Pilštajn. ne spominjam se več točno, koliko jih je bilo, mislim pa, da

kakih 10. Z rokami na ramenih svojih predhodnikov so šli čez trg v samem perilu. Neznani partizan mi je dal v roke svetilko in mi dejal, naj grem z njimi, da jim bom svetil. Bila je lepa noč, ko so zaprasketal rafali. Pogled na kri me je prestrašila. Čeprav sem bil radoveden, nisem mogel več gledati. Na stran moram iti, sem skoraj zatulil, vrgel svetilko in zbežal, kot bi mi bili za petami vsi vrati. Pravijo, da je eden izmed ujetnikov ostal živ, da je pobegnil v Zagreb in od tam pripeljal ustaše, ki so potem vse požgali. Tega sicer za gotovo ne vem, je pa mogoče le res.

Čeprav postojanka takrat ni padla, so se partizani na trgu prosto gibali, ker so bili Nemci v težjem položaju in so nestrno pričakovali pomoči. Ni bilo več varno hoditi med hišami, zato so bili naši Pilštajnski radovedni, kako je v Kozjem. Zlasti mlajši smo silili v Kozje, da bi kaj videli.

Ob vzhodu v Kozje sem zagledal strašen prizor. Hiše so bile porušene, po pločniku so ležali verjame kot polena. Vse povsod kri. Kmalu smo odšli nazaj. Ni bilo dolgo, ko smo zvedeli, da od Bistrice ob Sotli prodirajo Nemci s tanki.

Po dveh dneh in dveh nočeh bojov so bili borci precej izmučeni in nesposobni, da bi se branili pred premočjo. Zato so se spet umaknili prek Pilštajna. S seboj so nosili več svojih ranjencev, dva umrli pa so pokopali na pokopališču.

Zdaj nista več pokopana tukaj. Počivata skupaj s tremi neznanimi borci v grobnici v Lesičnem. Sredi Kozjega pa stoji lep Batičev spomenik z grobnico. V njej so našli zadnje počivališče borci 13. brigade, ki so takrat padli. V marmoru pa so vklesana imena in številke o žrtvah domačinov. V bojih je padlo 1235 borcev, 419 domačinov je bilo ustreljenih, 572 pa je bilo žrtev fašističnega nasilja.

Milenko Strašek



Pod Bohorjem se ob potoku Bistrici nizejo vasi in zaselki: Lesično, Podlog, Zagorje in Pilštajn (na sl.)

Ob začetku Kozjanske doline leži mali trg Kozje, središče deželice. Toda prav Kozje je bilo tista ovira, zaradi katere leta 1944 ni bilo mogoče reči, da je vsa Kozjanska svobodna. Za razliko od drugih postojank je bilo Kozje izredno močno utrjeno in je imelo številno posadko. Zato je bila za njeno uničenje potrebna močnejša enota. To nalogo je po ukazu višjega poveljstva dobila 13. udarna brigada »Mirka Bračiča«.

V tej brigadi je bilo mnogo mož, fantov in deklet s Kozjanskega. Tudi Karel Bračun, brivec s Kozjega, ki se napada na svoj domači kraj takole spominja:

»Naša brigada se je za napad pripravljala v Topolovem pri Zagorju, vasi, ki leži nedaleč od Pilštajna. Ne bi mogel reči, koliko nas je bilo, toda zdi se mi, da nekaj nad 300. Poveljeval nam je Milenko Knežević, ki je pozneje padel. Kozjemu smo se približali prek Pilštajna, v katerem takrat ni bilo več Nemcev.

Imeli smo dva cilja. V samem trgu bi morali uničiti postojanko vermanskega, drugi bataljon bi moral uničiti policijo, ki je bila v hiši, kjer je zdaj zdravstveni dom. Varnost je bilo okoli 40, po nekaterih podatkih celo 60, policistov pa nekaj manj.

Boj je trajal vso noč od nedelje na ponedeljek, ves pone-

mimo pilštajnskega pokopališča so odmevali koraki. Kot vedno, je tudi tedaj bilo v trgu vse tiho. Zato so se enolični koraki še bolje čuli. Bio je ponoči 7. septembra 1944. Čez dobro uro se je Kozje kopalo v luči številnih raznobarnih raket. Kmalu zatem so se zaslišali strelji in eksplozije. V Kozjem se je odprl pekel. Verjame se niso hoteli podati.

Radovedni smo bili, kaj se bo zgodilo. K nam v Pilštajn so začeli nositi prve ranjence in voditi ujetnike. Trg je oživel kot le malokdaj, v njem je bil pravi živžav.

Spet so pripeljali ranjence. Pred Jazbečovo hišo je stal preprost kmečki lojtrski voz, na njem pa je ležal hudo ranjen partizan. Okoli njega so se zbrali otroci in ga tiho gledali. Partizan je pel neko pesem, ne vem več, katero. Le tega se spominjam, kako je bilo v napetu toliko znanos in zvestobe, da tega ne bom nikoli pozabila. Otroci so partizana zvesto poslušali. Ko je utihnil, se je z zadnjimi močmi dvignil na roke ter rekel, kako mu ni žal njegove rane in krvi. To pa zaradi tega, ker ve, da se je boril za svobodo. Potem je spet omahnil na voz. Več let kasneje sem ga videla na nekem slavu. Hodil je ob bergli, brez ene noge...

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE *terital*
TOVARNE *Svilanit* KAMNIK

ZAHVALA

V nedeljo, 18. septembra, je bilo v zgodnjih jutranjih urah na dvorišču stavbe, kjer je sedež občinskega odbora ZZB domžalske občine, precej živahno. Tam so se namreč zbirali bivši vojni ujetniki iz občine, da bi skupaj odšli na republiško srečanje v Mostecu v Ljubljani.

Zanimivo je bilo gledati vedro in veselo družbo mož raznih starosti, ki so se nekoč znašli skupaj za bodečimi žicami ujetniških taborišč, zdaj pa so se spet srečali.

Komisija za bивše vojne ujetnike pri občinskem odboru ZZB Domžale, ki je organizirala skupni odhod, se najlepše zahvaljuje v imenu vseh udeležencev srečanja podjetjem za prispevke, s katerimi smo lahko poslali naše tovariše na pot. Prav tako se zahvaljujemo organizatorjem srečanja v Mostecu in upamo, da se bomo še večkrat videli.

BERNARD MIKLAVC

Resolucija zveznemu odboru ZZB NOV Jugoslavije

Bivši vojni ujetniki iz SR Slovenije, ki smo preživeli v II. svetovni vojni težke čase po številnih ujetniških taboriščih od nacizma zaslužene Evrope, smo se 18. 9. 1966 zbrali na prvem republiškem srečanju v Mostecu pri Ljubljani, da bi skupaj z drugimi borci in aktivisti našega NO gibanja izrazili pred vso javnostjo ogorčene proteste v zvezi s ponovnim oživljanjem zločinske dejavnosti bivših kvizlinških ostankov premaganega fašizma in njihovih neonacističnih pokroviteljev v ZR Nemčiji proti državljanom in uradnim predstavnikom socialistične Jugoslavije.

Pridružujemo se odločnim protestom številnih organizacij borcev po vsej Jugoslaviji proti diskriminatorski politiki Zvezne republike Nemčije do jugoslovanskih narodov. Podpiramo upravičene zahteve jugoslovanske vlade, naj vlada Zvezne republike Nemčije poravnava vsaj gmotno škodo jugoslovanskim žrtvam nacizma, če nam že ne more nadoknaditi vseh drugih krivic in trpljenja, ki nam ga je prizadejala nacistična okupacija. Pozivamo Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije, naj še nadalje seznaja vse nacionalne in mednarodne bojovniške organizacije po svetu o zločinih in krivicah, ki jih prizadevajo organizirani kvizlinški begunci našim državljanom v ZR Nemčiji, v tesni povezavi z organizacijami zahodnonemškega revanšizma, militarizma in drugih neonacističnih skupin.

Oživljanje militarizma v Zvezni republiki Nemčiji, ki je dejansko nihče od sosedov od zunaj ne ogroža, trdovratno nepriznavanje obstoječih državnih meja na Odri in Nisi, nepriznavanje obstoja Vzhodnonemške demokratične republike, vedno bolj naraščajoče sodelovanje bivših nacističnih oficirjev in vojakov pri ameriški agresiji na Vietnam in drugi podobni pojavi nas upravičeno vznemirjajo in nam vzbujajo grozljive spomine iz dobe nacistične Nemčije.

Bivši vojni ujetniki se ob teh pojavih živo spominjamo nečloveškega ravnanja in grozot, ki smo jih doživljali po ujetniških taboriščih po širni okupirani Evropi, medtem ko so po naših domovih ljudi izseljevali, jih masovno mučili ter pobijali v taboriščnih smrti. Toda tudi v najtežjih časih vojnega ujetništva in masovnega uničevanja naših najboljših ljudi, ko smo bili sestradani do smrti, oropani najosnovnejših človeških pravic in življenjskih pogojev, nismo padli na kolena pred okupatorjem. Znali smo že v samem ujetništvu organizirati neštete nove in nepričakovane oblike svojega odpora in se pripravljati za nove naloge, ki smo jih potem prevzeli kot aktivisti in borci, ko nam je mnogim uspelo pobegniti iz ujetniških taborišč in se vključiti v narodnoosvobodilno vojsko in partizanske odrede.

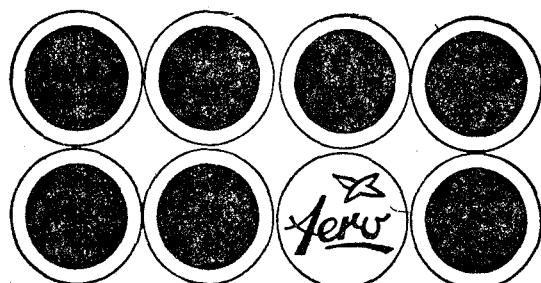
Bogatih spoznanj in izkušenj iz naše preteklosti ne smemo in tudi ne bomo nikoli zanemarili. Kljub današnjemu mirnemu stanju smo spriči pojavov neonacizma in neokolonizma dolžni, da svoja spoznanja in izkušnje presajamo še nadalje v dušo našega novega pokolenja, da ga tako cepimo proti novim nevarnostim in da bo naš novi rod znal še uspešneje kakor mi stopati na dolge prste vsem tistim, ki bi se kdaj radi polastili naše lepe, s krvjo in znojem prepoljene zemlje.

Sramotni teroristični dogodki v Zvezni republiki Nemčiji nas hkrati spodbujajo, da še trdneje sklenemo fronto vseh naprednih sil doma in v svetu, da ne nasledimo raznim uspankam in sirenskimi glasovom o tistem miru, ki ga hočejo neonacisti in neokolonizisti zgraditi na nasilju in neenakopravnih odnosih. V tej zavesti se bivši vojni ujetniki še odločneje vključujemo v borbo za uresničenje naše gospodarske reforme, v dosledno izvajanje sklepov brionskega plenuma CK ZKJ proti vsem tistim, ki bi radi ovirali našo demokracijo, zgrajeno na samoupravljanju, kakor tudi proti vsem kalilcem miru in enakopravnih odnosov med narodi v svetu.

BIVŠI VOJNI UJETNIKI
IZ SR SLOVENIJE

Znano ime in znana kvaliteta

AERO Akvarel
barvice



BORCI, obiskujte predstave kinematografov, ki objavljajo svoj spored v TV 15!

- KINO RADIO JESENICE**
 - 28. septembra — ZAKONSKA POSTELJA, ital. film
 - 29. septembra — NAPAD OB ZORI, amer. barv. CS
 - 30. septembra — MAGDALENA, SLEPARKA IN SARAN, češki film
 - 1. in 2. oktobra — ZLATA PUSČICA, ital. barv. CS
 - 3. oktobra — KRIK STRAHU, angl. VV film
- KINO PLAVZ JESENICE**
 - 28. septembra — NAPAD OB ZORI, amer. barv. CS
 - 29. in 30. septembra — ZASLEDOVANJE VOHUNA, poljski film
 - 1. in 2. oktobra — 31 V SENC, angl.-češki film
 - 3. in 4. oktobra — ZLATA PUSČICA, ital. barv. CS
- KINO DOVJE MOJSTRANA**
 - 28. septembra — IZPIT ZAVESTI, angl. VV film
 - 1. oktobra — ZASLEDOVANJE VOHUNA, poljski film
 - 2. oktobra — ZAKONSKA POSTELJA, ital. film
- KINO KOROŠKA BELA**
 - 1. oktobra — MAGDALENA, SLEPARKA IN SARAN, češki film
 - 2. oktobra — IZPIT ZAVESTI, angl. VV film
 - 3. oktobra — 31 V SENC, angl.-češki film
- KINO KRANJSKA GORA**
 - 29. septembra — ZAKONSKA POSTELJA, ital. film
 - 30. septembra in 1. oktobra — IZPIT ZAVESTI, angl. VV film
 - 2. oktobra — MAGDALENA, SLEPARKA IN SARAN, češki film
- KINO CENTER KRANJ**
 - 27. septembra — FRANCOISINO ZAKONSKO ŽIVLJENJE, franc.
 - 28. septembra — LJUBEZNA KLETKA, franc. krim. CS film
 - 29. septembra — TRIJE NAREDNIKI, amer. barv. western VV film
 - 30. septembra — TRIJE NAREDNIKI, amer. barv. western VV film
- KINO STORŽIC KRANJ**
 - 27. septembra — LJUBEZNA KLETKA, franc. krim. CS, ob 16
 - ob 18 in 20 — ANA KARENINA, amer. film
 - 28. septembra — ONA IN NJENI MOJZE, amer. barv. CS film
 - 29. septembra — RAZKOŠJE V TRAVI, amer. barv. CS film
 - 30. septembra — GREH LJUBEZNI, špan. barv. film, ob 18 in 20
 - ob 18 — FRANCOISINO ZAKONSKO ŽIVLJENJE, franc. film
- KINO SVOBODA KRANJ**
 - 28. septembra — LJUBEZNA KLETKA, franc. krim. CS film

PREBERITE TUDI TO!

Saj je več ali manj razumljivo, da se bralci našega lista obračajo na uredništvo z najrazličnejšimi vprašanji, pritožbami in predlogi. Pojasnite to, obsodite ono, prav bi bilo takole itd. Toda zvečine gre za zadeve, ki bi jih jim vse boljše pojasnili in večkrat tudi uredili pri združenjih ali pa pri občinskih odborih ZZB NOV. So pa vmes tudi take, ki jih lahko v uredništvu pojasnimo, ali obravnava enako kot na primer pravne nasvete.

Tokrat smo dobili iz Maribora od dveh naših bralcev poziv, naj iz njiju dopisa sestavimo članek. Svoje nezadovoljstvo izražata nad tem, ker da morajo člani ZB vsako leto izpolnjevati neke anketne liste,

kakor so to morali storiti tudi letos. Pravita, da so podatki vpisani v vojaških knjižnicah in tudi v drugih dokumentih in da jih zato ni treba iskati pri njih.

Prav gotovo je, da ni prijetno, če mora nekdo večkrat odgovarjati na ista vprašanja. Toda po V. kongresu ZZB NOV Jugoslavije so bili v Sloveniji ustanovljeni odbori partizanskih enot, odredov in brigad, ki skrbijo, da vse enote dobio svoj dom, da bi pisali kronike svojih enot, sklicevali proslave, na katere bi vabili vse nekdanje bore iz teh enot in bi po nje lahko podarili borcem tudi knjige kronik njihovih enot, ko te izidejo.

Iz tega je videti, da so tokrat popisovali nekdanje borce posa-

meznih enot samo zato, da jih ne bi prezrli ob proslavah in obdaritvah.

Še nekaj je, o čemer naj bi — po mnenju teh dveh tovarišev — pisali mi: o komisijah, ki naj bi jih ustanovili pri občinskih odborih ZZB NOV in ki naj bi preverile upravičenost do dvojne dobe tistih članov, ki so aktivno sodelovali v NOB, a ne z orožjem v roki. Da je med tistimi, ki imajo priznano posebno dobo, precej takih, ki jim to priznanje ne gre, pravita, in to je tudi res.

Toda take predloge je treba uveljaviti pri občinskih odborih ZZB NOV. Znano nam je, in o tem smo tudi že pisali, da so na mnogih letošnjih skupščinah ZZB po občinah razpravljali o

tej zadevi. Zato so npr. v Novi Gorici sklenili pregledati vse dvomljive primere priznanja dvojne dobe tistim članom ZZB NOV, ki niso bili v partizanih. Komisija pri občinskem odboru ZZB NOV je že marljivo pri delu. Tudi v Domžalah so na ta način preverili že nad dvajset takih primerov.

Menim, da lahko na enak način postopajo in ukrepajo vsi občinski odbori ZZB NOV, člani pa jih morajo opozoriti na tiste, za katere menijo, da jim priznanje posebne dobe ne pripada. Preveriti prav vse primere priznanja posebne dobe pa ni mogoče niti iz tehničnih in tudi ne iz materialnih razlogov.

V. M.

Srečanje internirancev v Kamniku

Predzadnjo nedeljo se je v parku za gasilskim domom v Kamniku zbralo veliko število internirancev iz nekdanjega kamniškega okrožja. Srečanje je pričela predsednica sekcije internirancev pri ZZZB Kamnik Marica Brejc. Zbrane je pozdravil tudi predsednik občinskega odbora SZDL Kamnik Vinko Gobec, ki je govoril o naših družbenih odnosih, tovarištvu med NOV in danes

ter omenil IV. plenum CK ZKJ. Po slavnostnih govorih so domačinska godba na pihala, zbor recitatorjev iz Kamniške Bistrice, pevci prvega slovenskega pevskega zbora »Lira« iz Kamnika in član SNG iz Ljubljane Janez Rohaček izvedli pester kulturni program. Seznam internirancev in deportirancev iz kamniške občine obsega več kot 1500 ljudi. V nacističnih taboriščih je ostalo 653



V parku za gasilskim domom se je zbralo veliko število bivših internirancev iz Kamnika in okolice

Devetnajst nageljnov k spomeniku Notranjskega odreda

V nedeljo, 18. IX. 1966, so na Blokah odkrili spomenik v čast hrabrim partizanom Notranjskega odreda. Slavlja se je udeležilo mnogo preživelih borcev, njihovih svojcev, pa tudi drugih, ki so o hrabrosti tega odreda le slišali ali brali. Tega dne pa je tudi Grbča mama iz Zerovnice doživela nekaj, kar ji je v zadoščenje.

Velikokrat, ko smo jo obiskali, nam je s ponosom pripovedovala o svojih otrocih-partizanih in o Notranjskem odredu. Odred ji je veliko pomenil, zato si je vedno želela, da bi videla tega ali onega preživelega borca in z njim pokramljala o težkih dneh minule vojne.

Imela je sedem otrok in vsi so bili aktivisti OF, pa tudi ona

lela je, da bi bil zraven tudi njen Tone, a materina želja se ni mogla uresničiti, saj je že dvaindvajset let mrtev. Zato je s solzami v očeh položila v spomin na njegovih devetnajst let k spomeniku devetnajst rdečih nageljnov.

Lepo bi bilo, če bi se takih mater, kot je Grbča mama iz Zerovnice, kdaj spomnili preživeli borci, jih obiskali in jim izkazali, če ne drugega vsaj hvaležnost za njihovo delo.

MARIJA SUHADOLNIK

SPOMENIK NAČELNIKU ŠTABA POHORSKE BRIGADE HARKOVU

V soboto, 17. septembra so v Mozirju na pokopališču Šmihel odkrili nagrobni spomenik lani umrlemu bivšemu načelniku štaba Pohorske brigade Janku Vincencu-Harkovu. Žalne svečanosti se je udeležilo mnogo njegovih soborcev iz raznih krajev Slovenije in domačinov.

Zbrane je v imenu občinskega združenja borcev NOV Mozirje pozdravil predsednik Maks Senica. Najprej se je spomnil pokojnega Harkova, nato pa se je zahvalil občinski skupščini Mozirje, delovnim organizacijam, borcem Pohorske brigade in domačinom, ki so omogočili postavitev spomenika. Načrt zanj je izdelal inž. arh. Dušan Samec iz Celja. Besedo je povzel prvi komisar Pohorske brigade »Miloša Zidanška« Franc Komel-Franta:

»Spomenik, ki ga odkrivamo, je skromen in značilen za našega Harkova. Izklesan je iz pohorskega granita v obliki odprte knjige. Harkov je bil tako preprost, skromen in odkrit, da si lahko bral njegove misli kot iz odprte knjige. Bil je tudi čvrst fant, kot je pohorski granit.«

Harkov, kmečki fant iz Letuša, je bil gozdni delavec, drvar. Sledil je klicu domovine in zamenjal sekuro za puško. Spomladi 1942, ko se je v Savinjski dolini razmahal oborožen upor, je stopil med partizane. Boril se je na Koroškem, v Savinjski dolini, na Mozirski planini, v Dobrovljah. V teh bojih je doživel v odličnega borca, dobrega tovariša in sposobnega voditelja. Kljub temu je ostal skromen in požrtvovalen.

Borbeno pot ga je vodila od prvega pohorskega bataljona do komandanta drugega pohorskega bataljona. Nato je postal načelnik štaba Pohorskega odreda

domačinov, mnogo pa jih je umrlo tudi za posledicami mučenja in stradanja. Zato so udeleženci sprejeli resolucijo, naj ZR Nemčija preneha z diskriminacijsko politiko proti Jugoslaviji in zahteva enakopravnost tudi za Jugoslavijo pri priznavanju vojne odškodnine. Res pristrana so bila srečanja med starimi tovariši v taboriščih.

Pripovedovali so si o prestanem trpljenju, okrog omizij pa so se zbirali tudi otroci in prisluhnili pripovedovanju o grozotah vojne. Okrog omizij je krožila posebna vpisna knjiga, v katero so se vpisovali interniranci. Kamničani so pripravili tudi razstavo o življenju v nacističnih taboriščih, ki si jo je ogledalo okrog 800 ljudi. I. L.

Nato je Franc Komel-Franta pozval predsednika občinske skupščine Mozirje Jožeta Deberskega, naj prevzame spomenik v trajno varstvo. Medtem je pevski zbor Mozirje-Šmihel zapel več borbenih in narodnih pesmi. Nato so na nagrobni spomenik predstavniki združenj iz Mozirja, Slovenj Gradca, Radelj ob Dravi in drugih krajev položili vence, šolska mladina iz Mozirja pa je pred poslopjem občinske skupščine priredila svečan pevske koncert. Bivši borci Pohorske brigade in drugi gostje so zatem odšli v Gornji grad, kjer so pred spomenikom počastili spomin na padle borce in talce ter obujali spomine na prehojeno borbeno pot. Predsednik mozirske občinske skupščine je četi mozirskih tabornikov izročil prapor Harkova. D. M.

Naše vrste se redčijo

Dne 28. avgusta je doma v Radovljici nenadoma umrla, za devet let mlajša, tovarišica Ivanka Prešern - Ivanja, rojena Baždelj. Rojena leta 1929 je pokojna Ivanka že zelo zgodaj spoznala kapitalistično zatiranje. Njena



mati je bila samska in je sebe ter hčer preživljala z delom lastnih rok. Bila je zaposlena v tovarni vori v Lescah. Tudi Ivanka se je se mlada zaposlila v tovarni pletenin. Leta 1941 se je poročila takoj po nacistični okupaciji. V tistem kratkem brezvladju se je samo v Radovljici poročilo 18 parov. Mlada dekleta so se tako izgnala, da jih niso poslali v Nemčijo na obvezno delo.

Skupaj z možem Martinom je bila Ivanka trdno na strani OF. Če je prej simpatizirala in neorganizirano sodelovala ob možu, je junija 1943 postala obveščevalka in nabavljalka različnega materiala za »Zanetovo tehniko«. Opazovala je nemške vojaške transporte in sporočala podatke partizanom.

Tik pred novim letom 1944 je njen mož zaradi iznadvetnosti srečno ušel gestapovcem na pragu stanovanja. Slabe tri mesece kasneje so Ivanko zaradi moza, ki je bil tedaj že partizan, Nemci aretirali skupaj z dviletnim sinom. Odpeljali so jo v zbirno taborišče v Goricanah pri Medvodah. Čez kak mesec so jo poslali v delovno taborišče Waihensee na Bavarskem. Toda mož je s pomočjo aktivistov organiziral njen pobeg. Sli so penjo v taborišče in jo spremljali vsaki del poti. Pet spremljevalcev je imela, preden je prišla v Drago pri Begunjah. Nekaj dni je bil otrok z njo, potem pa so ga dali v Kranj k sorodnikom. Ivanka pa je postala partizanka. Dodelili so jo okrožni tehniki T-3 Jesenice, ki je bila v Dragi. Kmalu je postala kandidat KP.

Toda ko se je tehnika selila na Pokljuko, so Ivanko ujeli v Radovljici na materinem domu, kjer je čakala na zvezo, belogardisti. Odpeljali so jo v postojanko na Brezjah in jo strahovito mučili, pa ni izdala besede. Od tam so jo odpeljali na gestapo v Kranju, nato v Radovljico, kjer jo je osebno pretepal šef gestapa Pilz. Sele od tam so jo poslali v Begunje, kjer je ostala do osvoboditve 4. maja 1945. Njen mož, partizan, ki ves čas odkar so jo zajeli, ni vedel zanjo. Jo je zagledal med osvobodenci.

Takoj je spet postala partizanka. Bila je bolničarka v 2. bataljonu Kerkškega odreda, 6. junija pa je bila demobilizirana. Potem se je udeležila številnih akcij in s prostovoljnimi delom pomagala pri obnovi. Zaposlila se je v Almiri, toda 1953 so jo zaradi bolezni začasnou upokojili.

Pokojnica je bila odklikovana z medaljo za hrabrost in dvema medaljama zasluge za narod, I. L.

Izlet invalidske organizacije Poljane

»Po jutranji megli po kotlinah bo prevladovalo sončno vreme.« Taka je bila vremenska napoved za 4. september 1966, ko smo se zjutraj ob šestih zbrali na Kerkovem trgu čelni invalidske organizacije Poljane, njihovi svojci in gostje za enodnevni izlet na Dolenjsko.

Skozi gostjo meglo smo se peljali mimo Sentjakoba proti Litiji. Sele v Smartnem se je megla razpršila, tako da smo uživali v prijetni vožnji skozi sadovnjake in mogočne gozdove do Velike Preske, odkoder se nam je nudil razgled na vse strani. Okoli devete ure smo dospeli v Raddeče. Tu smo se v hotelu Jadran okrepčali, nato pa si ogledali znamenitosti kraja: spomenik padlim borcem in ostanke starinskega gradu. V nadaljevanju poti smo prekočili Savo, da vidimo Sevnico in njeno graščino iz devetega stoletja ter Spodnji grad iz petnajstega stoletja. Tu smo se spomnili časov, ko se je v teh krajih med Slovenci širil protestantizem. Komaj smo se zavabili, da smo na štajerskih tleh, že smo se zopet vrnili na Kransko in se odpeljali proti Krškemu, ki leži ob koncu savske soteske na prehodu v rodovitno Krško polje. V Krškem smo mimogrede videli spominsko ploščo na hiši, kjer je umrl Valvasor. Spomnili smo se, da je bil tu rojen Jurij Dalmatin in da je tu deloval slovenski slovničar Adam Bohorič. Spomnili smo se tudi prvih slovenskih talcev, deset po številu, ki so jih Nemci ustrelili 30. VII. 1941 ter 12.000 Slovencev, ki so jih Nemci med NOV presegli s Krškega polja v Nemčijo in v Šlezijo. Kmalu smo bili v Brezjah. Tu smo videli Breziški grad, nato pa se odpeljali v Cateške toplice, da bi izpolnili vročo željo naših članic, da se tam vsaj enkrat okopajo v zdravilni vodi. Takoj po prihodu smo poskušali, da bi se v zdraviliški restavraciji osvežili s kakšno primerno pijačo, pa nas je natakral zabli, češ da središče gostom sele po 12. uri. Do tedaj pa je manjkalo le še slabe pol ure. Sicer smo bili nejevoljni, ker smo morali meniat lokal, vendar smo se hitro potolažili, saj do Kostanjevce, kjer nas je čakalo naročeno kosilo, ni bilo več daleč. Pot smo nadaljevali

takoj, ko so se naše tovarišice okopale in pomlajene vrstile iz bazena. V Kostanjevico smo prispeli ob pol dveh in takoj zasedli pripravljene mize v posebni sobi gostilne »Jevnik«. Kosilo je bilo odlično in veliko boljše, kot smo mogli pričakovati za 10 N-din. Tudi postrežba je bila brezhibna. Gostilničar, njegova žena in hčerka so pokazali veliko razumevanja za vojne invalide. Vsem organizacijam, ki bi kdaj prirejale izlet s postankom v Kostanjevici na Krki, to gostilno priporočamo.

Po kosilu smo se peljali v Graščno, kjer je bil prejšnjega dne zaključen simpozij likovnih umetnikov. Ta njihova umetnost pa nas res ni navdušila. Okoli graščine smo si ogledovali vse polno likov, izdelanih v lesu, za katere pa nihče ne ve, kaj predstavljajo. Najbolj smo se čudili, da je nekdo od teh umetnikov postavil na podstavek čisto navadno kostanjevo desko in se spodaj celo podpisal, kot da je v tej deski videti ali slutiti nekaj umetniškega. Mnogi smo se vprašali, kdo in zakaj finansira taka čudašstva, ki so očiten znak dekadence človeškega uma iz okusa. Zanimiv pa je bil ogled same graščine, nekdanj cistercijski samostan iz 13. stoletja. Tudi smo si ogledali mesto, ki leži na otoku, okol katerega so se med NOV vodile hude borbe, najprej z Italijani, pozneje z Nemci.

Ob 18. uri smo se zopet zbrali pri »Jevniku«, kjer so nam postregli z večerjo, ki je bila prav tako kosilo vredna vsake pohvale. Po večerji se je razvila prosta zabava pri kateri so se odlikovali naši pevci, ki so nam zapeli nekaj opernih arij in še več naših prepleh narodnih pesmi. Da je k dobri volji pri pomogel tudi odlični burgundec, se razume samo po sebi. Kar vsi stari nam ni dalo od mize, pa smo končno le morali. Zaradi tistih, ki jih je naslednjega dne čakala služba. Iz Kostanjevce smo se hitro pripeljali na avtomobilsko cesto, nato pa po njej v Ljubljano, kjer smo se zadovoljni z doživeti tega dne razšli po naših domovih. Ta prijeten izlet nam bo ostal dolgo v spominu. Lojze Kumer

MEDNARODNO SODELOVANJE BIVŠIH BORCEV

Srečanje partizanov Italije in Jugoslavije

Blizu 1500 bivših italijanskih partizanov in članov odpora proti fašizmu je v nedeljo, 25. septembra, skupaj z jugoslovanskimi partizani proslavilo 25-letnico vstaje v Jugoslaviji. V vasi Pečno blizu Samobora so italijanski in jugoslovanski antifašisti in bivši borci prisostvovali 25-letnici ustanovitve prvega partizanskega odreda v tem kraju, ki je nosil ime po Matiji Gubcu.

Na velikem mitingu sta govorila predsednik Zveze združenja borcev NOB Hrvatske Marko Belinić in predsednik

italijanskega nacionalnega združenja partizanov Ariggo Boldrini. Sprejeli so skupno resolucijo, v kateri opozarjajo na nevarnost ameriške agresije v Vietnamu in pozivajo vse napredne ljudi v svetu k solidarnosti v boju za mir in sodelovanje med narodi.

Za to prvo srečanje italijanskih in jugoslovanskih partizanov je bilo v Italiji veliko zanimanja. Namesto predvidenih tisoč udeležencev iz Milana in Lombardije je prišlo na proslavo 1500 udeležencev iz 16 mest severne Italije. Prisrčno pozdravljeni so v Zagrebu skupaj s člani Zveze borcev iz Zagreba, katerih gostje so bili, manifestirali po mestnih ulicah.

Na Trojici v Moravški dolini so odkrili spomenik



Številnim nedeljskim slavnostim se je pridružilo tudi odkritje spomenika na Trojici nad Krtino v Moravški dolini. To vas so Nemci imenovali »Mala Rusija«. Na slavnostni dan je vasica zopet oživela. Domačini so s solzami v očeh sprejemali stare znance iz mnogih borb. Slavnost ob odkritju spomenika je pričel predsednik združenja borcev Moravče Jože Otolani-Branko, govoril pa je tudi tajnik združenja občine Domžale Zdravko Štrukelj-Hrust. Novi spomenik je napravljen iz pohorskega granita iz Oplotnice; posvečen je 24 padlim partizanom, med katerimi je devet neznanih. I. L.





EWEN MONTAGU

MOŽ, KI GA NI BILO

V tem nenadnem odgovoru sem povedal, da je bila operacija »Meso za pasteto«, ki je bila sicer učinkovita in zelo pomembna, pravzaprav le del načrta za veliko moderno operacijo.

I. DODATEK KOPIJA

1. POMORSKI ŠTAB (nemški) 1 Ops.
1942/43
STROGO ZAPUPO.
(Samo za štab)

20. maja 1943

Iz teleprinterke poslanice za: vrhovno poveljstvo oboroženih sil, izvršni štab oboroženih sil. Kopija za: poveljstvo južne pomorske skupine; poveljstvo nemških letalskih sil; štab nemških letalskih (pomorskih) sil 1 a; kapetana Mossia, vrhovno armadno poveljstvo, oficirja za pomorsko zvezo pri glavnem armadnem štabu, kapetana Weygoldta.

Izročeno v skupni poslanici.

Strogo zapuPO, samo za štab.

Vojni pomorski štab je pozorno proučil možnosti za sovražniške izkrcavalne operacije na jugovzhodnem področju in prišel do naslednjih sklepov:

1. (i) Računati je treba na možnost izkrcanja sovražnih sil tako v zahodnem kot v vzhodnem Sredozemlju, čeprav smo doslej dobili zanesljive podatke o pripravi velikega števila izkrcavalnih plovil samo iz zahodnega Sredozemlja.

(ii) Za izkrcavalne operacije izpostavljene točke:

a) Področje Arta-Pyrgos: zaliv Arta, zaliv Patras, južna obala rta Araxos in obe strani Pyrgosa, kot tudi otoki na odprtem morju tega področja, zlasti Krif in Cephalonia.



DOKAJ NENAČADNA SLIKA ZA VOJAKA: MARŠAL MONTGOMERY IMA V ROKI DEŽNIK, KO SE POGOVARJA Z MINISTRSKIM PREDSEDNIKOM CHURCHILLOM. SLIKA JE IZ LETA 1944, KO SO SE ZAVEZNIKI IZKRČALI V NORMANDIJI.

b) Južna obala Peloponeza: Navarin, Koronski (Kalamata) in Maratonski zaliv.

c) Kreta: predvsem severna obala, na južni obali pa zaliva Mesara in Hierapetra, vendar le z manjšimi silami.

d) Rodos.

e) Otoki v Egejskem morju: Leros, Milo, Chio, Mytilen in Lemno.

f) Vzhodna obala Peloponeza in centralna Grčija: Nauplijski in Petalijski zaliv (vzhodna obala Atike).

g) Solun: Solunski zaliv, zaliv Orphanii.

h) Trakija: zaliv pred Cavallo in vzhodna obala Thasosa.

(iii) Mogoče je sklepati, da bo sovražnik začel izkrcanje na področju, kjer naj bi po njegovem naletu na najmanjši odpor in kjer upa, da bo v najkrajšem času dosegel največje uspehe. Glede na to je mogoče trenutno zavrniti misel na začetno izkrcanje na Kreti. Trdnjava na Kreti je tako opremljena in varovana, da bi sovražnik porabil veliko sil, če prejel pa bi si s pomožnimi operacijami moral zagotoviti letališča na Dodekanezu in Peloponezu. Razen tega bi zasedba Krete bila le delni uspeh.

Prav tako je malo verjetna ofenziva onstran Krete v Egejskem morju, zasedba najpomembnejših otokov in poskus izkrcanja na vzhodni obali Peloponeza in centralne Grčije.

Niti misliti ni na takojšnjo ofenzivo na področju Soluna in Trakije.

Za takšne operacije bi sovražnik potreboval precejšnje sile za varovanje oskrbovalnih poti. Velike izgube bi bile neizogibne, dokler lahko nemške letalske in lahke pomorske sile (podmornice) operirajo okoli Krete.

(iv) Po mnenju vojnega pomorskega štaba je zelo verjetno, da bi prišlo do poskusov izkrcanja na področju zahodnih grških obal, kjer nudi predel Krif—Arta—Pyrgos največje možnosti za uspeh.

Možnosti: napad od severa proti Larissa-Volosu, ki bi odrežal centralno Grčijo od Peloponeza. V centru: vdor v smeri centralne Grčije in Atike. Na jugu: ofenziva proti Korintu. Otoki na odprtem morju pred to obalo (Krif in Cephalonia) bi v sovražniških rokah lahko postali zelo koristna oporišča. Posebno poudarjamo izredno pomembnost teh otokov.

Verjetna so pomožna izkrcanja (simultana) pri Navarinu (primerno pristanišče za pomorske sile v akciji, za zaščito izkrcavalnih in oskrbovalnih plovil), pri Kalamati (letališče) in morda tudi pri Maratonem zalivu. Pomožni napad od Tripolisa proti Korintu. Obenem ali pa nekoliko kasneje lahko pride do diverzantske operacije proti Dodekanezu (Rodos).

2. V celoti so obrambne naprave v najbolj ogroženih področjih še slabotne. Vendar pa vojni pomorski štab meni, da bi bilo mogoče odbiti sovražniške izkrcavalne poskuse, če bi na padel z omejenimi silami. Po podatkih armadnega glavnega štaba, ki jih je ta posredoval vojnemu pomorskemu štabu, ima sovražnik trenutno v vzhodnem Sredozemlju le nekaj razpoložljivih divizij. Razen tega pa so prevozne zmogljivosti, s katerimi razpolaga, komaj zadostne za te sile.

Torej je treba ukreniti vse, da se naglo utrde obrambne naprave na posebno ogroženih področjih. Zgraditev drugotne obrambne linije v ozadju (približno na črti severna Grčija—Solun) pride v poštev šele potem, ko je končana prva.

3. Takojšnji ukrepi so potrebni in vojni pomorski štab jih je že storil:

(i) Nemška minka polja: pred Kalamato tik pred koncem, v ožini Cerigo opravljeno, v ožini Cerigotto v pripravi. Poveljnik južne skupine (poveljujoči admiral v Egejskem morju) bo uporabil ves svoj vpliv, da bodo Italijani postavili minka polja ob zahodni obali Grčije.

(ii) Namestitev obalnega topništva, prav tako na področju, ki so ga okupirali Italijani. (Zahtevano je bilo soglasje vrhovnega poveljnika oboroženih sil.)

(iii) Pirej in Solun sta poglaviti oporišči pomorskih sil in sta in bosta temu primerno oskrbovana. Milo, Leros in Lemno so pomožna oporišča, ki bodo dobila le omejeno oskrbo za pomorske sile.

(iv) Proučuje se možnost, da bi na Peloponezu in Kreti namestili operativna oporišča za podmornice.

Na Plavjah pri Kopru bo dne 29. septembra dopolnil 80 let življenja prijazen in razgledan krojač Jože Jamšek. Njegova življenjska pot je bila — in je še vedno kljub osmim križem — pot preprostega in odločnega borca za pravice delovnega človeka in za njegovo večjo in boljšo notranjost. V njegovi delovni sobi so na mizi škarje, šivanke, likalnik in deli oblek, ki jih pripravlja za svoje znanke, na oknu pa časopisi. Brez teh bi mu bilo življenje preveč odmaknjeno od vsakdanjih dogodkov doma in po svetu. Zelo je vesel obiskov nekdanjih znancev in znancev iz prvih poveljnih let, ko so se v teh krajih borili za svobodo. Takrat se razvija in pripoveduje o svojih doživljajih.

Ze v začetku prve svetovne vojne so ga avstrijski žandarji aretirali in odpeljali v zapor

v našem kraju, dal nam je tudi šop letakov z gesli borbe proti fašizmu in procesu proti Pinku Tomažiču in tovaršem. Te letake smo potem še tisto noč raztrosili po glavni cesti Trst—Koper. Tisti večer smo tudi ustanovili na Plavjah odbor OF. Tovariš Kovačič je prenočil potem kar v kuhinji in odšel zelo zgodaj zjutraj.

V organizacijo, ki jo je tovariš Kovačič razširil tudi v vasi v neposredni bližini Trsta, se je vrnil fašistični provokator, ki je tržaški kvesturi vse izdal. Aretiran je bil organizator Oskar Kovačič, aretirani so bili člani prvega odbora OF na Plavjah, med temi tudi Jamšek sam. Oskar Kovačič je bil obsojen na 30 let zapore, Jože Miklavčič na 14 let zapore, Loredan Aničet in Jamšek pa sta bila obsojena vsak na 5 let konfinacije in odpeljana v Pisticcio v Lu-

riši za stražo na komandi mesta. Kmalu pa so jih zopet vkrcaji na ladjo in odpeljali nazaj v Gravino v Južni Italiji. Jamšek pravi:

»Takrat sem bil prvič v življenju tako žalosten, da sem se na skrivaj razjokal. Le zakaj sem že tako star, da me ne marajo za partizana, da bi tudi jaz kot borec dal svoj prispevek za osvoboditev?!

V Gravini je Jamšek v skupini šestnajstih krojačev vse do osvoboditve izdeloval obleke, kape, titovke in drugo perilo za partizane. Tam je videl tudi malo Vjazmo, katere življenjska zgodba je povezana z grozotnim zločinom ustaških klavcev. Dalmatinski partizani so v neki globoki jami odkrili večje število razmesarjenih žena — mater. Na trupu ene izmed mrtvih mater so našli živega otročka, ki je iskal življenja na mrtvi in razmesarjeni materi. Ta otroček je bil potem poslan v Gravino. Iz lista »Domovina« so krojači zvedeli za njegovo zgodbo, zato so ga imeli kot za svojega. Otroka Vjazmo so kmalu po-

Jože Jamšek iz Plavij

na Ljubljanski grad. V njegovem kraju je bila navada, da so tisti, ki so bili poklicani k vojakom, šli od hiše do hiše, da so dobili kakšno krono »za pot«. Tako sta se dva domačina oglasila tudi pri krojaču Jamšku. Dal jima je eno krono s priporočilom:

»Nata, da ne bosta streljala na Srbe, kdaš se boste srečali na fronti.« To je zvedel nezaveden človek in nesel na uho žandarjem. Jamšek se je tako znašel za debelimi zidovi Ljubljanskega gradu. Takrat je bil v istem zaporu tudi pisatelj Ivan Cankar. Jamšek ga je videl skoro vsak dan, kako se je zamišljen in vedno molčeč sprehajal na dvorišču.

V začetku narodnoosvobodilne borbe je bila Jamškova hiša na Plavjah prva, ki je sprejela organizatorja Oskarja Kovačiča. Naj o tem važnem dogodku pripoveduje sam:

»Dne 7. decembra 1941 je iz notranjosti Istre prišel v mojo hišo Oskar Kovačič. Naročil mi je, naj nekaj zapuPOnih vaščanov povabim, da pridejo zvečer na važen sestanek. Okrog osme ure zvečer so na moje povabilo prišli: Vatovec Jožef, krojač, Miklavčič Jože in njegov sin Jostip, delavca, Brajnik Avgust, pekovodja, Loredan Aničet, šofer, Jamšek Jože, vsi iz Plavij, Pregarc Milan iz Ricmanj pri Trstu in neki Petaros iz Boršta pri Trstu. Tovariš Kovačič nam je govoril o organiziranju oboroženega upora proti okupatorju

kaniji. Jamšek je bil v Trstu zaprt skupaj z Oskarjem Kovačičem. Ker mu je bilo v zaporu mraz, mu je Kovačič odstopil svoj plašč. Se danes tega spominja in pravi, kako je bil tovariš Kovačič »dobra duša«.

Po zlomu fašistične Italije so tudi interniranci v Pisticcio kmalu dobili zvezo z zavezniško vojsko v Tarantu, ki jim je preskrbela prevoz iz Pisticcija v Taranto, kjer so se že zbirali Slovenci, ki so služili v italijanski vojski, zaporniki in interniranci. Tudi Jamšek se je prijavil kot prostovoljec v Titovo vojsko. Iz Taranta so prostovoljce kmalu premestili v Carbonaro in od tam v Gravino, kjer je bila ustanovljena 1. prekmorska brigada. Dne 7. decembra 1943 — natančno dve leti po prvem sestanku in ustanovitvi odbora OF na Plavjah — je tudi tovariš Jamšek kot najstarejši borec te brigade, takrat je bil že v 56. letu, odpotoval z angleško ladjo na Vis. Z Visa so se odpeljali na otok Hvar in od tam v Stari grad. Tu je bil zdravniški pregled, kjer so zdravniki sporočili Jamšku, da je prestar, in da ne bi mogel prenašati naporov kot partizan. Določili so ga skupno z nekaterimi tova-

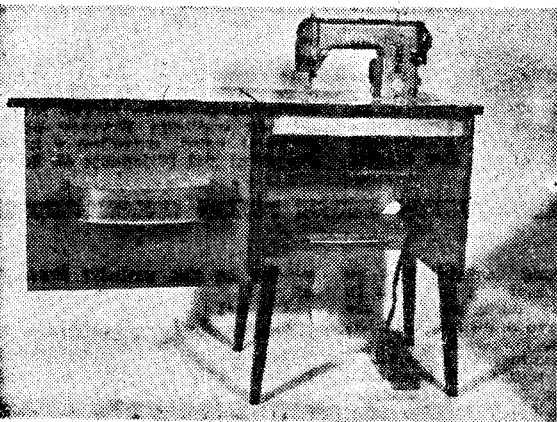
znali po vsej bazi. Partizanka Anka pa ga je sprejela v oskrbo in mu je nadomestila mater. Jamšek je temu otroku napisal priložnostno pesem, v kateri pravi med drugim:

Hvaležna bodi dobri Anki, ki neguje te, za te skrbi, namestnica je tvoji mamki, ljubezen, zlata iz nje žari.

Jamšek se je vrnil v svoj rojstni kraj v juniju 1945. Bil je potem nekaj mesecev referent za ugotavljanje okupatorjevih zločinov v okraju Milje-Dolina. Zaradi starosti in izčrpanosti pa je kmalu odločil breme zaposlitve in se znova oprijel krojaštva, ki ga nadaljuje še danes.

Za njegovo 80-letnico mu želimo zdravja in dobre volje in še vrsto let bivanja med nami!

ANDREJ PAGON-OGAREV



Svoje kvalitetne izdelke priporoča našim najugodnejšimi pogoji

Tovarna šivalnih strojev

»MIRNA« v Mirni

Most preizkušnje

Nalahno, komaj slišno je začelo rositi po obranah in že skoraj obleteli krošnjah jablan, prihuljeni čepečih v sadovnjaku, razpetegnjenem z zamegljenim somrakom v nabrekli osamljenosti samotnih kmetij, in ilovnata pot se je že spolzko izmikala pod nogami sključenih postav, ki so se pravkar izvile iz gozdnega zavetja.

Zamolkel, ponavljajoči se šepet je znova povezal kolono, spuščeno s strmine obronka do prvega hišnega praga, kjer se je začela grbančiti v polžasti klobčič utripajočega molka, v preutrujenosti sle po počitku, ki je ponujal streho nad glavo, suha tla in skodelo vročega mleka.

Hišna gospodinja, visoka in močna kot dobro znamenje utrjene svetlobe, je še stala ob plotu, zaraslem s šopi oktobrih rož, njene dobrotljive, zaskrbljene oči pa so že romale za nami, ki smo se zopet spuščali po bregu v zgoščeno mokro noč, šumenju narasle reke naproti.

Teško je biti pogumen, še težje bo postati junak, če si prej vsa leta živel od priprave, da si strahopeten in neroden, če ti je malodušje vsililo tesnobo spoznanja, da je vse, česar koli se lotiš, obsojeno na neuspeh že s samo prisotnostjo tvojih krhkih rok, zaman prosečih blagoslova moči, in drobnih otroških nog, zaostalih v pretgnani vezi, in malega srca, ki prehitvele menjavo črnih podob preteklosti z jalovimi prividi jutrišnjega dne.

Zato tudi deževne kaplje, ki so se zdaj že debele in trde ledeno zlivale z zlepljenih las za vrat po prsih, drgetajočih od oprijete obleke, niso mogle ostreje zbadati napetosti vseh čutov kot opozorilo: »Stroga tišina! Na mostu vsi na tla! Pazite na manjkajoče tramove!«

Ko je potem več kot trideset teles zarilo s trebuhu po mlakah, nabranih v preperelem podu mostu, izločenem iz prometa zaradi banditske nevarnosti, in so roke začele grabiti

za sluzastimi oporami, noge pa, vajene drugače odgovornosti, so le s težavo sledile truplu, ki se je ped za pedo pomikal v vse večjo negotovost, pa oči — saj jih nisi potreboval, zalitih z nočjo in vodo —, ki so neposlušno silile kvišku, ko so se usta zamažila umazane peščene brozge, pljuskaajoče izza odrinjenih podplatov pred seboj, se je v grlu, stisnjenem v pričakovano spopada s smrtjo, nenadoma zmečala svinčena kepa umišljenega prekletstva nemoči in strahu.

»Zdaj...« sem pomislila, »če ne sežem čez prepad praznine do pravega tramu, ne bo konec samo mene, ko zdrknem in utonem. Ne, to ni tisto, česar se kdo izmed nas boji. S pljuskom v vodo opozoriš stražo nedaleč onkraj mostu in zarometi odkrijejo vso verigo teles v gneči prostora, pripravnega le za pokol. Če zdaj ne potegnem dovolj daleč teh prezebljenih nog, obutih v prevelike vojaške čevlje, bodo prestreljene (NADALJEVANJE NA 10. STR.)

Okrogle in oglate

Tiha prijateljca. Ilja Ilf in Evgenij Petrov, slavna sovjetska pisateljca, nista nikdar rada govorila o sebi. Nekdaj je nekdo v klubu književnikov predložil: »Tovariš Ilf, povejte nam kaj o sebi!« Ilf se je izmotal: »Veste kaj, tovariš Petrov je boljši govornik. Na vzroči so se nato obrnili k Petrovu, ki se je dvignil, priklonil in znil: »No, kaj hočete še, saj je že Ilf govoril...«

»Najlaže podtaknejo nogo pritlikavci, ker so na svojem področju,« je v »Nepočesanih mislih« napisal poljski satirik J. S. Lea.

»Človek se ne more odvaditi sreče,« je napisal francoski pisatelj G. Flaubert.

Oratorij v slogu beatnikov. Nedavno so ob nekem katoliškem prazniku v rimski cerkvi Chiesa nuova izvedli oratorij v slogu beatnikov. Sodelovalce so tri skupine kuštravcev, katerih petje je bilo tako gromovito, da je od varovanja »glasov« počilo in se razletelo veliko okensko steklo. Raznjenih ni bilo... Davek, ki ga Cerkev plačuje modnim muham!

»Kanceler brez sreče...« Zahodnonemški kanceler Ludwig Erhard je v poslednjem času tarča napadov ne samo nasprotnikov, marveč tudi političnih sodelavcev. V dveh tednih je dobil več pisem s pozivi, naj se odpove kancelstvu, kot kateri koli nemški kanceler v tem stoletju. Erhard je močno potr, vendar ne namerava prostovoljno odstopiti. V nekem intervjuju je rekel: »Odstopil bom samo, če mi bo zvezni zbor izglasoval nezaupnico. Rad bi videl, kako se bo potem vse razletelo na drobne kosce. Najprej naj se po-

javi kdo, ki bo boljši kot jaz!« Dejal je tudi, da se je zmotil edino v prepričanju, da goji nemški narod zares željo, da bi dosegel svobodo, željo, ki sem mu jo jaz skušal vcepiti. Ugotovil je tudi, da ni nihče pripravljen ukreniti kaj prostovoljno, marveč samo tedaj, ko ga kdo prisili. Kako bodo Nemci zadovoljni s tem spričevalom o nemškem »nadčloveku«, je drugo vprašanje. Nemški komentatorji pravijo o Erhardu, da je »kanceler brez sreče«.

72-letni kitajski državnik in veliki ideolog Mao Ce Tung se več ko 6 mesecev ni pokazal v javnosti, tako da so začeli po svetu šušljati, da je bolan. Tedajci pa je možakar ob veliki proslavi kitajske revolucije nepričakovano skočil z ladje v reko Jangce ter v 65 minutah preplaval — 15 kilometrov dolgo progo. Ponekod so jeli domnevati, da je plaval v reki neki Maoov dvojnik. Naj bo že tako ali drugače, agencija Hsinhua je ugotovila, je Mao Ce Tungovo dejanje »sreča za narode vsega sveta«.

»Dolgočasje ni treba raganjati s policijskimi silami!« pravi poljski satirik S. J. Lec v »Nepočesanih mislih«.

Trije v šotoru za mladoporočence? Na turistični razstavi v Haagu je bil razstavljen šotor za taboreenje, imenovan »medeni mesec«. V prospektu je bilo napisano: »Luksumno urejen, primeren zlasti za mladoporočence; v njem spi jo lahko — trije...« Le kaj bo delal zraven tretji?

»Spiljoža je danes eden izmed najmanj nevarnih poklicev. Oblosti ne ustrelijo več prijetih tujih agentov, marveč jih samo formalno obsodijo, da jih pozneje ob prvi priložnosti zamenjajo kakor filatelisti pošne znamke,« je nedavno napisal neki priljubljeni angleški publicist.

• V avgustu sije sonce v posameznih jugoslovanskih krajih povprečno: na Hvaru 11,2 ur na dan, v Dubrovniku 11 ur, v Splitu 10,9 ure, na Rabu 10 ur, v Kopru 9,4 ure, na Reki in v Senju po 9 ur na dan itd. Hvar ima največ sonca v juliju: po 12,3 ure na dan; v istem mesecu sije sonce na Rabu, v Splitu in Dubrovniku po 12 ur dnevno. V septembru ima največ sonca Dubrovnik: po 9 ur na dan, Hvar po 8,7 ur, Split 8,5, Koper 8 in Rab po 7,6 ur povprečno na dan.

• Spomin na turške čaše. V brežiški okolici je na levi strani Save ohranjenih nekaj kladar (hiš iz bruna) imenovanih: rdeče hiše, ki jih leta in leta barvajo z rdečo barvo, da bi spominjale, kakor pravi ljudstvo, na davek, ki so ga morali prebivalci dajati »v krvi«.

Zanimivo

• Nemo, tiho ali, kakor mu pravijo, gluho kolo je kolo, ki ga plesalci plešejo, ne da bi pri tem igrala godba. Tiho kolo spada v najstarejšo jugoslovansko plesno umetnost. Gluha kola plešejo še vedno v nekaterih krajih srednje Dalmacije, Like, Bosne, Hercegovine in Crne gore. Semtertja, toda redkeje, plešejo taka kola tudi v drugih krajih Jugoslavije. Zlasti znana kola so: veliško kolo, liško kolo, starobosensko kolo iz Glamoča, v Crni gori pa mu pravijo: »po crnogorski« ali »skoke«. Čeprav ne spodbuja plesalcev pri plesanju gluha kola niti petje, vendar spremljajo plesanje neki slišni ritmi, ki jih povzročajo plesalci s teptanjem (udarjanjem s stopali), z zvenenjem nakita, kdaj pa kdaj spremljajo plesanje tudi z zvončkanjem žlic, z udarjanjem po kozicah itd. Najpogostejše vodijo taka kola vodje, ki napovedujejo med plesanjem smer gibanja, intenzivnost in hitrost plesa itd. Takšno kolo smo videli na letošnji folklorni prireditvi v Kopru.

• Na našem planetu se rodita vsako sekundo dva otroka. Po poslednjih podatkih statističnega te-topisa OZN živijo danes na Zemlji tri milijarde 220 milijonov ljudi. Statistiki predvidevajo, da bo do 2000. leta število prebivalstva naraslo na sedem milijard ljudi.

• Norveška je po površini večja ko Jugoslavija (Jugoslavija: 255.804, Norveška: 322.681 kvadratnih km), po številu prebivalstva pa za Jugoslavijo močno zaostaja, saj ima le 3.600.000 prebivalcev. Norveška je najslabše naseljena država v Evropi: 10 prebivalcev po kvadratnem km. Skoraj tretjina prebivalstva prebiva v mestih in naseljih ob obalah Atlantskega oceana in Skagerraka. Primorska področja so najbolj obiljena, v notranjosti malone izklopijo gorate dežele, pa pride na en kvadratni kilometer komaj po en prebivalec. Norvežani zelo intenzivno obdelujejo zemljo, močno so razvili ribolov, pomorstvo in industrijo. Zemlje, primerne za obdelovanje, je komaj 3,7%. Planinske goľave in površine, pokrite s snegom in ledom, obsegajo 72,3%, gozdovi pa 24% norveške površine.

• ZSSR je imela na začetku tega leta 231.800.000 prebivalcev. V zadnjih 40 letih se je število sovjetskega prebivalstva povečalo kar za 85.000.000 ljudi. TASS navaja hkrati s tema podatoma tudi podatek, da je končalo več ko 80 milijonov sovjetskih državljanov višje ali srednje šole.

• Nekatere rastline vsebujejo posebno vrsto soka — mlečni sok (latex). Ta sok vsebuje vedno sladkor, beljakovine, smolo, pogosto tudi druge snovi, hpr. alkaloid, etrska olja, kavčuk itd. Iz nezrelega makovega sadeža se da izločiti okrog 300 alkaloidov, ki se, čeprav so strupeni, uporabljajo v manjših količinah kot zdravilo. Za pridobivanje kavčuka je, poleg mlečnega soka iz koksagisa in nekaterih drugih rastlin, najdonosnejši sok iz tropskega drevesa hevea, ki je najbogatejši s kavčukom. Mlečni sok mlečnega drevesa je slađak, okusen in redilen.

• Kolerabino listje vsebuje neprimerno več za človeka koristnih spojin kot mesnat debelo steblo, ki ga skoraj izključno uporabljamo za prehrano, medtem ko listje zametujemo. Kako je listje koristno, je moč videti iz naslednjega razmerja: v miligramih na 100 gramov sveže tvarine: vitamin C 120 (listje) : 60 (steblo); karotin 3 : 0,1; kalcij 500 : 70; železo 3,1 : 0,80; celuloza 1.500 : 890. Naposled pa je listje, primerno pripravljeno, prav okusna jed.

Odgovori na »Znanje in spomin«:

1. Amintore Fanfani
2. Danilo Lekić
3. Trygve Lie in Dag Hammarskjöld
4. Cemal Gürsel

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin



Pričelo se je 21. zasedanje generalne skupščine Organizacije združenih narodov. Udeležba 118 držav članic kaže, kako velik pomen pripisuje ves svet tej mednarodni organizaciji. Letošnje zasedanje je odprl italijanski zunanji minister, ki je predsedoval 20. zasedanju GS OZN — Kdo (na sliki)?



Za novega predsednika generalne skupščine OZN je bil izvoljen predstavnik Afganistana Abdul Rahman Pajzawak. Ima 47 let in je eden najboljših strokovnjakov za zapleteno proceduro v svetovni organizaciji. — Kdo je predstavnik Jugoslavije v Organizaciji združenih narodov (na sliki)?

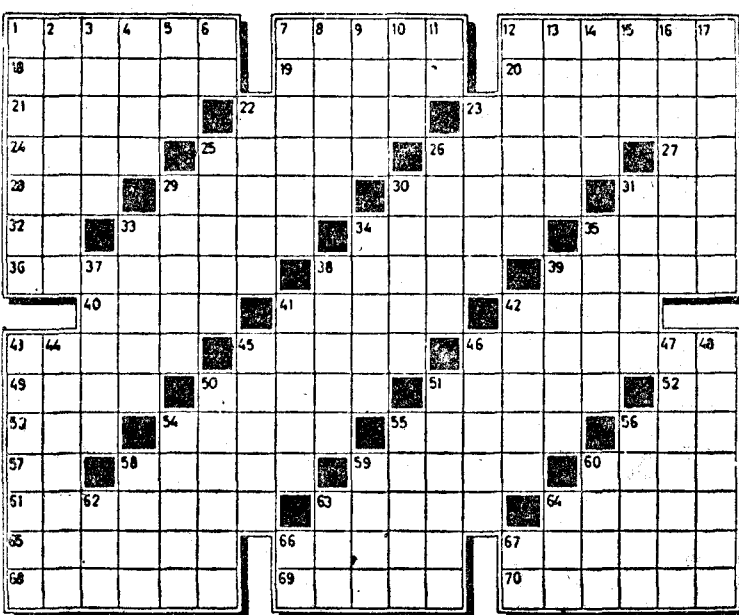


Generalna skupščina bo na svojem 21. zasedanju obravnavala tudi problem, ki je nastal z odločitvijo generalnega sekretarja OZN U Tanta (na sliki), da ne bo zaprosil za obnovo svojega mandata, 3. novembra mu namreč poteče 5-letni mandat. Kdo sta bila njegova prednika (norveški in švedski predstavniki)?

14. septembra ob 5.45 je v vojni bolnici — po nekajdnevni nezvesti ter po daljšem zdravljenju v ZDA — umrl turški predsednik (na sliki). Za predsednika druge turške republike je bil izvoljen leta 1961 — za dobo sedmih let. — Ime bivšega turškega predsednika?



Nagradna križanka



VODORAVNO: 1. narodni heroj, borka Rašiske čete, ustreljen 17. 10. 1941 v Lancovem pri Radovljici (Rezka); 7. priimek enega izmed prvih ustreljenih 22. 8. 1941 (Franc, doma iz Bukovice); 12. narodni heroj, terenska aktivista v Dolomiti, ustreljena 3. IX. 1942 v Ljubljani (Antonija); 18. priimek narodnega heroja, član železniškega komiteja KPS v Ljubljani, ustreljen 13. 10. 1942 v Ljubljani (Valentin); 19. sozvočje, soglasje, učinek dela, ki ni vezan na čas; 20. glavno mesto Eri-

treje; 21. rt v Bolgariji ob Črnem morju; 22. vrsta svetilkajoče se tkanine; 23. neprijatelj človeka; 24. sila, stiska; 25. kraj na Gorenjskem, znan po željarski obrti; 26. grad na Štajerskem, po katerem se imenuje dolina; 27. medmet; 28. krilo rimske legije; 29. dreved; 30. redovnik; 31. ličarski izdelek; 32. 25. in 22. črka abecede; 33. del obraza; 34. sprejemnica; 35. svojilni zaimek; 36. zgodovinska država v Mezopotamiji; 38. olepšanje; 39. moč, delovna obleka; 40. črta, ki loči dve državi;

41. francoski in švicarski denar; 42. zunanji minister ZDA (Dean); 43. tip čeških avtomobilov; 45. narodni heroj, član KPS, mladinski aktivist in diverzant v Zagrebu, padel 25. 1. 1942 v Mali vasi pri Ormožu (Vinko); 46. nevšečnost, ki tare ljudi; 49. domači naziv za moškega v Banatu; 50. ničredna, zahrbtna; 51. tekma v jahanju pri kavbojih; 52. kratka humanitarne ustanove; 53. židovski kralj; 54. oblika rastlinskega debela (množina); 55. najvišje gorovje na svetu; 56. prislov; 57. predlog; 58. orodje za obdelavo lesa (množina); 59. narodni heroj, sekretar OK KPS Murska Sobota, organizator osvobodilnega gibanja v Prekmurju, padel 18. 10. 1941 pri Belinih (Stefan); 60. ni moko; 61. oblika glagla drnati; 63. izraz za pripravljen; 64. vas na Kotevskem, ki so jo Italijani strahovito bombardirali 5. 6. 1942; 65. brez enega očesa; 66. prostor na železniški postaji; 67. mokrota; 68. obdelovalec lesa ali kovin; 69. pozitivna elektroda; 70. geometrijski lik.

NAVPIČNO: 1. osuševanje z odvodnimi jarki in cevmi; 2. soustanovitelj Rima (originalno); 3. razlika med imensko in večjo tečajno vrednostjo; 4. država v zahodni Afriki; 5. dalmatinska oblika ženskega imena; 6. avtomobilska oznaka Kitajske; 7. pokrajina v južni Franciji, po kateri ima ime tudi gorovje; 8. skupni, oddelek, posadka; 9. prostor, kjer se poučuje; 10. doba, vek; 11. kratica za kulturno društvo; 12. surovina za porcelan; 13. dosežek pri delu; 14. vodni vrtnice; 15. tekstilna surovina; 16. starogrška boginja maskevanja; 17. pogosto ime za slovenske vasi; 22. dan v tednu; 23. pater; 25. krma; 26. smola za pohištvo; 29. operni spev; 30. reka v Franciji, kjer so bili Nemci poraženi v prvi svetovni vojni (naša pisava); 31. partizanska ime narodnega heroja, komandanta Notranjega odreda itd. (Franc Arbelj); 32. naziv italijanskega mitraljeza; 34. partizansko ime narodnega heroja Petra Stanteta; 35. narodni heroj, komandir Brkinske čete, doma s Primorskega (Drago); 37. mesto v severni Italiji; 38. cerkveni instrument; 39. kozmetično sredstvo; 41. rusko moško ime; 42. sredstvo; 43. rusko moško ime; 44. priimek voditelja Hrvatske po prvi svetovni vojni, ustreljen v narodni skupščini 1927 (Stjepan); 45. narodni

heroj, sekretar pokrajinskega komiteja KPS za Štajersko, ustreljen kot talec 24. 8. 1941 v Mariboru (Slavko); 44. vojašnica; 46. kraj pri Zircu, kjer so Nemci 1. 7. 1942 ustrelili devetindvajset talcev, trideseti pa je ušel in se rešil; 46. pripadnik pastirskega naroda; 47. vas pri Cerknici, ki so jo požgali Italijani leta 1942, pozneje 1944, pa je bila v tej vasi likvidirana belogardistična postojanka; 48. skupina leč, ki dajejo slike

brezbarvnih robov; 50. izdelovalec preje; 51. mesto v severni Italiji ob Jadranskem morju (naša pisava); 54. pristno delo; 55. nastanek življenja; 56. nekdanji vaški veleposestnik v Rusiji; 58. notranji organi pri človeku; 59. vrsta vzorca na tkanini; 60. znano letovišče na Krimu (SSSR); 62. kratka našega zavarovalnega zavarovalca; 63. reka v Angliji; 64. površina; 65. veznik; 67. 15. in 21. črka abecede.

NAGRAJENI IZZREBANC

1. nagrado v znesku 50 N-dinarjev prejme Ljubo Lampret, Levstikova 5, p. Zalec;
2. nagrado v znesku 40 N-dinarjev prejme Anton Lipovž, Polje 427, p. Ljubljana-Polje;
3. nagrado v znesku 30 N-dinarjev prejme Metka Hrobat, Senčna cesta 10, p. Portorož;
4. nagrado v znesku 20 N-dinarjev prejme Zmagomir Potočnik, Kocvarjeva 9, p. Maribor;
5. nagrado v znesku 10 N-dinarjev prejme Marija Bradac, Ljubljanska 10, Celje.

Od 6. do 10. nagrade (knjižne nagrade) so dobili naslednji reševalci: Silvo Podlessek, Kopitarjeva 1, p. Murska Sobota; Bine Purgar, Zupanciceva 11, p. Kranj; Beba Dolinar, Ulica 1. junija 2, p. Trbovlje; Lojze Lušin, Sodražica 47, p. Sodra-

žica in Marija Senica, Smarje 10, p. Sevnica.

Denarne in knjižne nagrade bodo nagrajenci prejeli po pošti. Rešitve za današnji križanko pošljite najkasneje do 20. oktobra.

REŠITEV

VODORAVNO: 1. Auschwitz, 9. Vojkova, 16. pramen, 17. Rab, 19. smetala, 21. Salem, 22. besednjak, 24. ril, 25. Igor, 26. vabe, 27. Vian, 28. čudak, 30. din, 31. noruk, 32. Ink, 33. terasa, 34. an, 35. Silihi, 36. Kna, 37. Bohor, 38. Kemal, 39. Kea, 40. porok, 41. ve, 43. plamen, 45. von, 46. Orlov, 47. žep, 48. lumen, 49. Boby, 50. boks, 51. Bari, 52. Ani, 53. Sodražica, 55. fagot, 56. nalivanje, 59. ose, 60. banana, 61. Rakitna, 62. ksilograf.

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in kilšeji CZP Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1500 dinarjev oziroma 15 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oz. 40 N. par — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova-10, prtlj., p. predal 598-XI. ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

(NADALJEVANJE Z 9. STR.)

tudi čvrste, previde noge mojih tovarišev. Če zdaj kriknem izkpraveli jok po najljubšem spominu, bo začel ves umirjeni pogum sopečih grl nad bučico globino...

In zdaj je bil tu tisti trenutek, ki ni dopuščal oklevanja in izbire. »Glej ga, kratkovidni dolgi tovariš z očali, ki se je vedno spotal čez korenine in kamenje in je kot nalašč hodil prav pred menoj, da sem tolikokrat padla čezenj, kadar se je skotalil, zapleten v ribodvoje, on, tudi on je že srečno čez prvo nevarnost in zdaj — v opravičilo ali zahvalo — mi sega, obrnjen nazaj, v pretegnjene dlani...

Tako se me je polasčalo nasmešano zadovoljstvo vseh tistih, ki so prej že večkrat prešli ta most prezisušnje in so rešeni zdaj najbrž čemeli kje v grmičevju ali brazdah na njivi, da sem odtrgala pogled z vabljive grozeče temine pod njeno ubogljivo telo tako, da so za hip zabingljale prekratke noge nad praznino in je obraz zajeval ves pomirjajoči brizg deževnice.

Vendar v prostoru, kjer smrt drsi hitreje kot življenje, ni časa za odhiti, ni premišljevanja. Zmagoslavje samozvesti si ni smelo rivoščiti razkošja zanosa, ko je ta, kot vroč curek luči vzkipeł na previsu pomehkužene, plajšjive previdnosti.

Samogibno sem hlastnila preko odprtine, dokler nisem z zaletom pristala na trdnih vzboklinah priznanega junaštva, ki odklanja poač.

»Naprej! Naprej! Hitroooo!«

V zmesnjem glasov, v prerivanja nog in rok in teles je padel oblak svetlobe in z dolginimi posevnimi meči prežezal strugo poti daleč čez drugi breg, ki smo ga bili zapustili.

»Le kaj se je zgodilo? Mar je kdo padel v vodo?«

Neizgovorjena zaskrbljenost se je plazila z nami čez cesto, ki je zasikala v izstrelih skritega sovražnika, v živo blato napitih njiv, skozi kovanje, obložene z drogovimi hmeljevim nasadom, in se ustavila šele v leseni kolibi vrh hriba, ko ga je pravkar doseglo prvo svitanje med črno sivimi oblaki.

Kot bi nas bili pričakovali, je prasketal na odprtem ognjišču tisti mladi ogenj, ki ogreje kri kot obluba tople pozabe in hrane in suhe oblike. Otroci, ki so bili spali na cunjah po tleh, so že brez zadrege postavili sveže pečen krompir, z očmi pa preiskovali naše oskropljene obleke in z blatom skaljene oči, kot bi bili davno vajeni takih gostov ob vsakem času.

»Odložite in posušite vse, — krompirja bo dovolj in mošta tudi —« je ponudila se mlada, su-

hotna žena, nato pa, ko je potihlo spregovorila še nekaj s kurirjem, pomignila otrokom: — »lahko se malo poležite, vidite, oče!« danes ni bilo z njimi, prišel bo — zvečer ali jutri — ali ne? —

Vajeni take vsakdanje tolažbe, ki so ji gotovo zaupali le na pol, so se obotavljaje umaknili nazaj na svoja ležišča, čeprav so z lačnimi očmi še sledili vsakemu izgreblenu krompirju in vsaki kretnji partizanov.

»Torej smo vsi, kot vidim,« je začel kurir.

»Vsi živi in celi, čeprav ne s popolno opremo...«

In ne da bi počakal, da si z begajočimi pogledi opomoremo od osuplosti, je rezko odločil grozečo slutnjo obtožbe in krivde.

»Komu manjka puška?« — Vse roke so sežle k bokom in začele dvigovati orožje.

Le moje so ostale prazne.

Kako čudno, da se nisem dostel spomnila, zakaj je bil postal moj komar tako lahкотen. Nobene teže niso več občutila ožuljena ramena.

Torej je tisti padec z mostu,

preden so nas zaslutili žarometi, bil...?

Oh, ne!

Onemoglo sem odrinila od sebe izdajalske, osramočene robe. Vstala sem kot senca človeka, ki se je bil šele pred nekaj urami osvobodil lastnega suženjstva, a je, še preden je prav proslavil zmago, zopet ujet in vkovan in vržen v še samotnejšo temnico.

»Meni —« sem dahnila v zrahljano pripravljeno odpo-vedi vsaki milošćini, ki bi me odvezala odgovornosti, ko me je bila postavila po nepotrebnem v ta tuji zmagoviti svet

bil...?

Oh, ne!

Onemoglo sem odrinila od sebe izdajalske, osramočene robe. Vstala sem kot senca človeka, ki se je bil šele pred nekaj urami osvobodil lastnega suženjstva, a je, še preden je prav proslavil zmago, zopet ujet in vkovan in vržen v še samotnejšo temnico.

»Meni —« sem dahnila v zrahljano pripravljeno odpo-vedi vsaki milošćini, ki bi me odvezala odgovornosti, ko me je bila postavila po nepotrebnem v ta tuji zmagoviti svet

bil...?

Oh, ne!

Onemoglo sem odrinila od sebe izdajalske, osramočene robe. Vstala sem kot senca človeka, ki se je bil šele pred nekaj urami osvobodil lastnega suženjstva, a je, še preden je prav proslavil zmago, zopet ujet in vkovan in vržen v še samotnejšo temnico.

»Meni —« sem dahnila v zrahljano pripravljeno odpo-vedi vsaki milošćini, ki bi me odvezala odgovornosti, ko me je bila postavila po nepotrebnem v ta tuji zmagoviti svet

bil...?

Oh, ne!

zasluži najstrožjo kazen. Vse tisto streljanje in zasledovanje, osvetlitev mostu, vse je bilo posledica tistega pljuska v reko. S tem si po malomarnem izdala vso skupino, nato stvar, revolucijo...

»Prosim tri tovariše, — tebe, Marjan, Blisk in tebe — Breda, da se umaknete z mano na posvet glede izreka kazni —,« je po nekajminutnem dušljivem molku dodal in prvi odšel iz sredine razbitega vzdušja tovarišstva, ki se je vedno močnejše povezovalo po vsaki skupno preživetju nevarnosti.

»No, tovarišica, zdaj pa glavno zopet pokonci!

Ker si novinka in je bil to tvoj prvi spodrsilaj, smo ti odpustili. Vendar puško boš morala odslej čuvati bolje, — Jaka, ti nosiš dve, daj ji eno, — kot svojo glavo...« je smeje prestregel žuborenje glasov kurir, ko so ga ti hoteli previpiti z navdušenjem nad življenjem, ki je spet zmagalo v dvoboju s preizkušnjo neko človeške presoje.

Sele v brezveztru soteske, ki nas je dolgo zatem, spočite in odtuščane, sprejela v zavetje široko razmaknjenih vej macesnov in smrek, s katerih je še vedno nalahno, komaj slišno kapljalo v zmečkanu zemljo kot grenak spomin v odprto srce. Šele v zraku, ki je zopet vonjal po poleglim bakreni praproti, po strniščih požete ajde, po izkopanem krompirju in spravljeni otavi, sem dvignila obraz, da je leglo nanj umito nebo kot sproščanje, odpuščanje in zahvala, in vrnila pozdrav soncu, ko se je nizko in voljno začelo dotikati ječ in rok, ki niso več priznavale smrti.

ne žalosti. Zakaj tudi smrt, ki me bo sprejela za svojo daritveno žrtev, je podoba take brezčutnosti.

Morda prav zato sodniki zunaj niso glasovali zanj; to so spoznali vsi moji tovariši po vzbujeni, maloprej zamrli vedrini, ki je vzvalovala kot vzdih olajšanja, ko so se koraki zopet ustavili pred ognjem.

»No, tovarišica, zdaj pa glavno zopet pokonci!

Ker si novinka in je bil to tvoj prvi spodrsilaj, smo ti odpustili. Vendar puško boš morala odslej čuvati bolje, — Jaka, ti nosiš dve, daj ji eno, — kot svojo glavo...« je smeje prestregel žuborenje glasov kurir, ko so ga ti hoteli previpiti z navdušenjem nad življenjem, ki je spet zmagalo v dvoboju s preizkušnjo neko človeške presoje.

NADA FRIDAU

Most preizkušnje